

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 24.

Tisdagen den 27 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande februari.

§ 2.

I enlighet med därom den 24 i denna månad fattat beslut företogs nu val av en ledamot att handhava vården om kammarens ekonomiska angelägenheter; och blev därtill utsedd herr *Kristensson* med 103 röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omnämnda valet.

§ 4.

Herr talmannen anmälde, att den från kammarens sammanträde den 23 i denna månad uppskjutna debatten i anledning av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet friherre Beck-Friis besvarande av vissa utav herr Thorsson m. fl. framställda spørsmål nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.*

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra min tacksamhet för hans vänlighet att besvara den av mig framställda interpellationen. Med anledning av innehållet i svaret anhåller jag att få säga några ord.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uttalar i fråga om maximipris på exempelvis kornflingor, korngryn, risgryn och havregryn den förmodan, »att det icke synes vara anledning antaga, att en onaturlig prisbildning vidare skall förekomma beträffande dessa artiklar». Redan i den interpellation, som jag hade tillfälle framställa, betonade jag, hurusom prisbildningen på särskilt dessa varor var stadd i en jämn och ständig kurva

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)

uppåt. Prisen har sedan interpellationens framställning icke minskats, utan äro — även om det för tillfället är en stagnation i prisstegringen — alltjämt uppe i en sådan höjd, att man borde kunna begära att få infriat det av herr statsrådet uttalade löftet att, för den händelse en onaturlig prisstegring skulle fortgå, åtgärder skulle vidtagas för att införa en prisreglering.

Det synes mig, att priset på dessa varor, kornflingor, korn-gryn, havregryn m. m., icke står i rimligt förhållande till de maximipriser, som genom regeringens förordnande blivit fastställda för råvarorna. Havrepriset är ju satt till 19 kronor 50 öre per 100 kg. och kornpriset till 22 kronor 50 öre per 100 kg. Men kornflingorna betinga ett pris av 60 å 70 öre per kg. Det är dock en skillnad mellan maximipriset på själva den hela kärnan och den produkt som sedan utbjudes, vilken är av den beskaffenhet, att man har berättigad anledning antaga, att obehöriga intressen här, med regeringens medgivande, skära breda remmar ur nästans rygg. För min del kan jag icke förtänka jordbrukarne, att de äro mindre belåtna med det sättet att reglera prisbildningen, då man fastställer för själva råvaran nu angivna priser och medgiver, att kvarnägare, handlande och allt vad dessa mellanhänder heta, som ha att befatta sig med varan mellan producenten och konsumenten, i broderlig förening få sörja för en prisbildning sådan som den jag nu här har berört.

För omkring åtta dagar sedan hade jag själv tillfälle att prova, huru en sådan där fri hantering kan åstadkomma en våldsam förskjutning mellan producentens pris och konsumentens. Jag skulle försöka skaffa mig ett kilogram havregryn. Det var nu icke så lätt gjort som sagt, ty vart man kom, vägrades man att få köpa av denna vara. Handlandena släppte icke fram någonting. Men slutligen efter att ha sprungit omkring i många kvarter, lyckades — icke jag själv men mitt ombud — att förvärva ett kilogram av gamla malningsmetoden framställda havregryn, således icke ångpreparerade. Men dessa betingade då ett pris av 90 öre. Det är ju alldeles oerhört att tänka sig, att där själva den hela kärnan kostar 19 kronor 50 öre per 100 kg kostar vanliga havregryn 90 kronor per 100 kg. Då nu de ångpreparerade havregrynen äro synnerligen svåråtkomliga, så är det klart, att folk måste köpa av denna jämförelsevis mindre goda vara för att fylla sitt behov av gryn. Vad detta innebär för de fattigare hus-hållen, behöver jag naturligtvis icke här närmare utveckla.

Jag har den bestämda uppfattningen, att dessa höga priser på gryn ha i väsentlig mån använts i rent spekulationssyfte, och säkert är, att under namn av utsäde ha åtskilliga partier såväl havre som korn uppköpts, vilka med dessa grynpriser ha förvandlats till gryn och — varför icke — delvis också tack vare med-givna licenser sökt sig utom landet.

Även risgrynen ha ju kommit upp i ett sådant pris, att regeringen icke borde dröja en dag längre med att åsätta maximipris på dessa i förening med beslag. Det är naturligt, att för varje

dag, som man uppskjuter denna prisreglering, giver man de illojala affärsföreteelserna vind i seglen. Kaffespörsmålet är ju ett sådant talande exempel på vart det leder, när regeringen svävar på målet även i saker, som tyckas vara synnerligen klara. Det är ju så, att den nu genomförda prisregleringen beträffande kaffet kommit avsevärt för sent. Livsmedelskommissionen framställde redan i juni månad 1916 till regeringen en begäran om beslagläggande av i landet då varande kaffe. Regeringen gick en alldeles motsatt väg, såvitt jag vet. I stället för att beslaglägga och prisreglera i landet varande kaffe medgav regeringen en avsevärd export. Denna export i förening med en fri hushållning med de kvarvarande kaffelagren verkade ju därhän, att vi omedelbart före den prisreglering, som nu är beslutad, hade kaffet uppe i 5 kronor à 5 kronor och 50 öre per kg. Nu har visserligen regeringen vidtagit en reglering, men jag påstår, att denna reglering har kommit för sent både i fråga om tillgodoseendet av konsumenternas intresse och i fråga om rent av att skydda den lojala handeln. Jag kan icke frigöra mig från den uppfattningen, att genom den prissättning, som Kungl. Maj:t av omständigheternas makt nu ansett sig tvingad att vidtaga, ha en hel del mindre detaljister, som på fullt lojala vägar kommit i besittning av sina små lager, fått vidkännas den förlust, som framkallas genom prisregleringen, detta senare till följd av det ohejdade jobberi, som engrossisterna satts i tillfälle att utöva.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
på interpellation.
(Forts.)*

Jag kan icke uraktlåta att just fasta uppmärksamheten på verkningarna av det system, som har varit det bärande i den nuvarande regeringens livsmedelspolitik. Herr jordbruksministern anförde under remissdebatten, att såvitt han kunde bedöma, var det just bristen på system, vilken, som han uttryckte sig, hade visat sig välsignelsebringande för vårt land i så hög grad, att vi hade det bättre, än de hade det i våra grannländer. Är det verkligen så, att man med systemlösheten har kunnat åstadkomma sådana åtgärder, att vi ha det bättre i detta land än i våra grannländer, så skulle jag våga säga, att vi hade haft det ännu bättre, om regeringen hade från denna systemlöshet åtminstone uteslutit »systemet för sent». Ty det är uppenbart, att om »systemet för sent» hade varit utslutet, så skulle åtskilliga, som nu begagnat sig av detta regeringens system, ha varit uteslutna från möjligheten att i jobbarsyfte uppköpa och magasinera varorna och därigenom på allmänt känt sätt skaffa sig obehöriga inkomster på grund av denna vacklan och senfärdighet från regeringens sida.

Det är naturligt, att när vi nu råkat in i en situation på livsmedelsproblemets område, som måste betecknas som mycket allvarsam, och vars verkningar sträcker sig ingripande uti alla samhällslagers dagliga hushållning, det är naturligt säger jag om i en sådan situation även de som icke annars äro intresserade av allmänna ting skola fråga efter anledningen till vissa företeelser på livsmedelspolitikens områden.

Svaret på detta invecklade spörsmål har den konservativa

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)

pressen funnit, och utbasunera nu med växande styrka för varje dag som går att det är så orimligt dåligt ställt, därför att vi socialdemokrater ha haft för stort inflytande hos den nuvarande regeringen och därför att regeringen har tagit alltför mycket intryck av våra råd och framställningar. Hade det varit så, att regeringen verkligen följt våra råd, så skulle det tvevelsutan ha sett ut på ett annat sätt i dag än det nu gör. Men det har regeringen icke gjort. När regeringen — som jag tror till viss del på grund av framställningar från konsumenternas sida — ansåg sig böra införa maximipriser, så drog sig regeringen för att taga konsekvensen därav och beslågslägga i samma mån som maximiprisen infördes. Det visar sig nu, att denna tvehågsenhet medfört rubbningar och kastningar hit och dit i livsmedelspolitiken, som icke varit ägnade att framskapa några stadgade förhållanden. Redan vid den tid då regeringen vidtog åtgärder för att ransonera brödsäden tillät jag mig för herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i annat sammanhang betona vikten av att man redan då upptog spörsmålet om inventering av havre. Jag hade den känslan så levande och stark, att den dåliga skörden under fjolåret av särskilt råg icke skulle täcka behovet, och jag hade därför även den uppfattningen, att det icke vore tillräckligt med att enbart lägga beslag på en viss del av kornet. Men Kungl. Maj:t ville icke biträda denna uppfattning, utan havren lämnades utanför regleringen. Men regeringen gjorde också något mera. Det var icke nog med att man utelämnade havren, utan Kungl. Maj:t satte samtidigt ett pris på fläsk oskäligen högt i syfte att stimulera svinuppfödningen varigenom exportmöjligheterna skulle ytterligare ökas. Dessa två saker hava nu samverkat till en sådan situation, att Kungl. Maj:t, sedan lantmännen väl organiserat sig för den ökade svinuppfödningen, ansett sig tvungen vidtaga en åtgärd, varigenom det i verkligheten dragits ett brett streck över de ansatser som förut gjorts i syfte att öka svinproduktionen. Det är uppenbart, att när landets tillgångar äro så minimala, att vederbörande anser sig böra bestämma brödransonen så liten, att omedelbart sedan reglering skett, framställningar kommit från de breda folklagren om att ransonen i vissa fall skulle fördubblas och i andra åter tredubblas, det är uppenbart, säger jag, att när vi befinna oss i en sådan situation, borde regeringen, som har ledningen av denna hushållning hava redan från början tagit havren med uti ransoneringen. Ur ren jordbrukssynpunkt kan jag icke finna annat, än att det hade varit en trygghet för lantmännen om de redan i september månad 1916 fått veta den hushållspolitik som Kungl. Maj:t tänkte följa vid ransoneringen av födan för både djur och människor. Det är klart, att om vi behöva taga en viss del av havreförråden för att täcka människornas behov av existensmedel, så måste man räkna efter, hur mycket havre som finnes kvar för att föda den oundgängligen nödvändiga kreatursstocken med. Det är detta räkneproblem som Kungl. Maj:t först bort löst, innan åtgärder vidtogs i syfte att på konstlad väg stimulera exportproduktionen

av födoämnen. Så ser jag saken, och jag är övertygad om, att jag i detta fall har fullständigt rätt. Våra lantbrukare skulle otvivelaktigt varit bättre betjänta med om Kungl. Maj:t, *samtidigt* låtit företaga inventering av såväl korn-, råg- som vete- och havreförråden, och framför allt skulle landet varit betjänt utav att en sådan genomgripande åtgärd vidtagits redan från första början.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation.
(Forts.)*

Herr jordbruksministern ifrågasatte i svaret på min interpellation angående mjölpriserna, om jag hade tänkt mig, att folkhushållningskommissionen skulle lämna ut mjölet åt allmänheten till ett billigare pris än statsverket egentligen självt kunde erhålla detsamma för. Ja, det hade jag verkligen ifrågasatt, och detta på mycket goda grunder. Då vi nu råkat in i en sådan situation, att Kungl. Maj:t på detta sätt behöver kontingentera mjölnyporna, är det klart, att om icke den ojämförligt största skattebördan skall läggas på de fattigaste samhällslagren, så måste spörsmålet lösas på det sättet, att statsverket genom direkt penningtillskott täcker en viss förlust på hela hanteringen. Nu ligger saken så, att vid kontingenteringen av brödspannmålen har varje självhushållare rätt att för sig och de som räknas till hans hushåll undantaga 12 kg. per månad och person. De äro således fullständigt oberörda av prisskillnadskostnaden för denna hantering. Men det finnes stora massor av människor, som icke kunna räknas till s. k. självhushållare utan som, ehuru de befinna sig i synnerligen bekymmersamma förhållanden, måste bära hela statsverkets kostnader, icke allenast regleringskostnaderna för det mjöl de själva konsumera utan även hela den övriga regleringskostnaden. Detta har åstadkommit, att denna kontingent av människor måste betala dels de oerhört höga pris som för tillfället gälla på världsmarknaden och sedan alla andra kostnader som vila på varan. Nu är det naturligt, att detta icke kan vara i överensstämmelse med rättvisa principer, ty hela regleringen utgår ju ifrån att bördorna skola vila så jämnt som möjligt på alla samhällsmedborgare. Under sådana förhållanden gör man i verkligheten ett våldsamt avsteg från denna teoretiska grundsats genom det sätt som regeringen tillgripit. Det vill dock förefalla mig, att när statsverket redan vid en föregående reglering övertagit en del av ransoneringskostnaderna, hade det varit riktigare, om regeringen även nu följt denna princip. Nu skall jag skjuta emellan, att regeringen kanske ansett, att därför att dessa kommissioner tillkommit utan något som helst samband med riksdagen, vill regeringen visa, att de kunna drivas så affärsmissigt, att det icke skall bli någon förlust för statsverket. Men det blir för dyra kostnader för de fattiga i landet, om de ensamt skola betala regeringens konstitutionella synder på detta område. Det hade därför varit riktigare att fullfölja den metod som regeringen, delvis med riksdagens medgivande, förut slagit in på. Genom att pålägga rederinäringen en tonnageavgift, har ju statsverket under 1916 erhållit ett belopp av 6 miljoner kronor, av vilket belopp 2 miljoner kronor använts i prisreglerande syfte för

*Fortsatt debatt
i ansl. av svar
å interpellation-
er.*
(Forts.)

brödspannmål under den tid regeringen slutit avtal med kvarnarna och 4 miljoner voro avsedda för prisreglering ifråga om kraftfoder. Principen är således tillämpad, och varför draga ett brett streck över denna princip, i samband med införande av den nu gällande kontingenteringen? Det hade varit mera tilltalande om de av samhällets medborgare som ha stora ekonomiska fördelar av det rådande eländet hade genom en stegrad krigskonjunkturskatt blivit ålagda att betala vissa av dessa regleringskostnader, varigenom statsverket kunnat tillförsäkra den stora massan av befolkningen det oundgängligaste av vad den behöver för sitt uppehälle, nämligen bröd, till ett något rimligare pris. Regeringen har icke ansett sig förhindrad att fortfarande tillämpa nu omhandlade understödsprinciper på en del andra områden. Så har t. ex. Kungl. Maj:t framfört en proposition, och riksdagen bifallit densamma, om ett anslag på 4 miljoner kronor till konstgödning, och vidare har från regeringens sida ifrågasatts, att statsverket skulle påtaga sig en utgift av 4 miljoner kronor till lindring av de stegrade byggnadskostnaderna. Vi ha således på flera områden tillämpat denna princip, och då kan jag icke förstå, varför den skulle vara utesluten från själva brödregleringen. Bl. a. ärenden som vilar på riksdagens bord är en kungl. proposition, vari Kungl. Maj:t genom statsverkets ingripande vill giva betodlarna en högre inkomst och samtidigt hålla sockerpriset nere på den förut gällande prinsnivån, således ett direkt bidrag från statskassan i prisreglerande syfte. Det synes alltså, att metoden icke är obekant för den nuvarande regeringen. Det är blott fråga om att tillämpa den även på detta område.

I fråga om själva den kontingentering och de åtgärder som under senaste tiden vidtagits, tillåter jag mig beröra något av de senaste bestämmelser, som av regeringen utfärdats i fråga om brödkort och vad man får på dem. Ursprungligen var det meningen, att detta kort skulle under normala förhållanden tillföra en person 250 gram mjöl per dag eller 325 gram mjukt bröd eller 200 gram hårt bröd. Gryn och flingor av vete, korn eller havre samt risgryn fick man förut efter tillgång köpa utan kort. Från och med den sista regleringen är detta uteslutet. Nu befinna vi oss i en sådan prekär situation, att herr statsrådet ansett sig böra föreslå regeringen och denna i sin tur beslutat, att kortinnehavaren hädanefter har att välja mellan att köpa 250 gram mjöl eller 250 gram gryn av olika sorter. Härigenom har således vidtagits en högst avsevärd inskränkning i dagsransonen, och hur kännbart detta skall vara för de arbetande klasserna, är ju uppenbart, då man vet, att de förut icke kunde existera på 250 gram mjöl. De bliva hädanefter hänvisade till att dela upp dessa 250 gram efter den 1 April 200 gram på mjöl och gryn. De kunna således icke härefter använda gryn såsom något slags utökning av dagsransonen, utan taga de ut 150 gram mjöl, få de nöja sig med 100 gram gryn eller tvärtom. När denna Kungl. Maj:ts förordning hinner bliva känd uti bygderna kommer dess inskränkande be-

stämmelser att väcka de största bekymmer för att icke säga ren förtvivlan uti många hem.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
på interpellation-
tioner.
(Forts.)*

Den livsmedelspolitik, som regeringen fört, och som lett till härövan angivna förhållanden, har icke varit ägnad att skapa den trygghet, som man skulle ha rätt att kräva, med de tillgångar vi dock ha inom landet. Det är naturligt, att det måste uppstå divergerande meningar om denna mycket komplicerade fråga, och jag erkänner de svårigheter, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet haft att kämpa med, ty det skall inte här förnekas, att påtryckningarna på regeringen ha varit ganska hårda. Men jag tror, att de varit hårdast från producenternas sida, detta väl kanske mest beroende på att de ha en mer homogen organisation och att de genom denna organisation på ett helt annat sätt kunna verka i den kamp, som ju faktiskt måste uppstå mellan konsumenter och producenter. Regeringen har, långt ifrån att följa några socialistiska uppslag i sin livsmedelspolitik, allt för mycket känt släktskap med den ekonomiska uppfattning, som står i bestämd motsats mot den socialdemokratiska åskådningen.

Jag måste därför säga, att när det från högerens agitatorer med mycken styrka betonats, att socialdemokraterna äro skulden till det bekymmersamma läge, vari vi nu befinna oss, får detta väl mera betraktas såsom valtrevare, vilka högern redan nu utskickar för att göra sitt notvarp till nästa val. I denna fråga är jag den siste av alla att vilja på något sätt göra någon valpolitik. Vad som för mig är avgörande, är att man, så långt det är möjligt, skipar rättvisa mellan dessa båda intressen, producenternas och konsumenternas. Det är naturligt, att konsumenterna sitta hårdast emellan, därför att de måste, som det heter, *betala sin kaka på torget, och stora massor av dem hava icke kunnat erhålla lönetillökningar i den omfattning, att dessa motsvara den stegring av levnadskostnaderna, som blivit en följd av vårt iråcade läge.* Det är därför man från dessa samhällslagers sida har en berättigad anledning att se ännu mer bekymrat på den rådande situationen.

Vid remissdebatten anförde herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att priset på smör, icke borde höjas, såvida icke kraftfoderpriset höjdes. Nu hafva vi i alla fall bevittnat, att Kungl. Maj:t under de sista dagarna höjt priset på smör med icke mindre än 50 öre per kilogram. Att prisförhöjningen på kraftfoder, under tiden mellan sista prisregleringen och nu motsvarar denna höjning, betvivlar jag. Det kan hända, att minskning av kraftfoder förminskar smörmängden; därom kan jag icke yttra mig. Men i varje fall är denna minskning av kraftfoder icke, såvitt jag kan förstå, något som motiverar det höjda pris, regeringen nu satt på smör. Kan jag icke få köpa kraftfoder, betalar jag ju icke ut några meromkostnader för detta, och följaktligen kan denna sak icke vara en direkt verkande anledning till höjning av smörpriset.

Herr talman, jag skulle kunna fortsätta åtskilligt längre, men

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)

jag skall inskränka mig till vad jag nu tillåtit mig framföra, och jag vill slutligen ännu en gång understryka min uppfattning om, att statsverket på ett annat sätt ingriper reglerande i själva brödransoneringsringen i syfte att låta åtminstone de fattigare samhällslagren, som enligt kort köpa sitt bröd, få detta till ett billigare pris, och att statsverket direkt tager den förlust, som uppstår mellan inköpspriset för den importerade varan och priset på det salubjudna mjölet. *Detta är den ena av de två viktigaste angelägenheterna på detta område. Den andra är, att när regeringen får vetskap om de havrepartier, som finnas här i landet, den sörjer för, att den havreranson, som i form av gryn eller flingor skall tilldelas medborgarna, lägges som ett påbröd på den bestämda mjölransonen och icke inflyttas och gör intrång på den enligt brödkorten bestämda ursprungliga mjölransonen.*

Jag tror, att detta är två av de viktigaste angelägenheter, som påkalla regeringens uppmärksamhet, och det är min livliga övertygelse, att skulle herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anse, att regeringen bör ingå till riksdagen med en framställning om anslag för att reglera denna fråga, det icke skall finnas många varken i denna kammare eller i den första, som skola motsätta sig ett sådant anslag, ty varje rättänkande människa skall inom sig själv erkänna plikten av, att uti en brydsam situation gemensamt bära gemensamma bördor.

Vidare anförde

Herr E. A. Nilson i Örebro: Även jag, herr talman, ber att få till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uttala mitt varma tack för den uppmärksamhet, han ägnat min interpellation. Även om jag har vissa erinringar att göra mot svarets innehåll, betager detta icke något av den tacksamhet, som jag känner till honom, särskilt för han så snabbt besvarat densamma.

Som bekant rör min interpellation en teknisk detalj i själva ransoneringsproblemet, en detalj, som jag i det yttrande, jag här skall avgiva, kommer att beteckna såsom *den kommunala självhushållningen*. Jag har för att få denna sak så skarpt belyst som möjligt tillåtit mig att till herr statsrådet redan på förhand avlämna detta yttrande i dag. Innan jag gör erinringar, som jag anser vara påkallade i anledning av det svar jag haft äran erhålla, vill jag göra en del utdrag ur de många skrivelser, som jag fått emottaga i anledning av den framställda interpellationen. Skrivelserna taga fasta på olika detaljer, men hur olika detaljer de än taga fasta på är det likväl en tanke, som liksom en röd tråd går igenom dem alla, och det är den, att man borde i större utsträckning tillgodogöra sig de möjligheter som den kommunala självhushållningen erbjuder.

Från Gottland, Hemse, meddelas följande: »Den här producerade spannmålen får transporterats först pr häst till handlanden, därefter pr järnväg till Visby och så på båt till fastlandet för

att bli underkastad en fulländad malning i något av kvarnringens verk och sedan forslas tillbaka samma väg. Nog kan man tro, att det är sluga människor, som hittat på detta i denna dyrtid?

En annan gottlänning skriver: Vårt isolerade läge och frånvaron av kommunikationer har gjort, att vi för vårt brödbehov använt ortens spannmål, här förmald, och mjölpriserna före regleringen voro 24—25 öre för rågmjöl och 35 öre för finsikt vete. Efter spannmålsbeslaget få vi fastlandsmjöl av lägre kvalitet än det förra och till ett med 40 % förhöjt pris, 37 öre för råg- och 43 öre för vetemjöl. Att en sådan åtgärd från vår välfärdsregering verkat som ett slag i ansiktet på brödköparna lär ej kunna väcka förvåning. Livsmedelsnämnden här ansåg sig böra fästa vederbörandes uppmärksamhet på förhållandet och anhöll hos folkhushållningskommissionen om tillstånd att hos statens kommissionär här få inköpa spannmål för ortsbehovet och låta förmala densamma samt till självkostnadspris utlämna mjölet mot kuponger. Denna vår framställning lämnades förnämnt obesvarad, och en förnyad anhållan om svar har rönt samma öde. De restriktioner behovet kräver underkasta vi oss utan motsägelse och utan straffhot. Men oförsynta uppskörtningar och jobberi ha vi tillräckligt av, utan att regeringen främjar sådant. Kornbeslaget visar tydligt, hur landet ligger. Endast slökorntet får användas till de svältande kreaturen, det finaste av varan skall enligt kungörelsen reserveras för ölbryggerierna. Detta under det vi med straffhot förbjudits att tillverka svagdricka för eget behov. Är det månne på det sättet regeringen vill uppmuntra och främja kornodlingen?

Vidare skriver en person från min egen provins: »Här i — — är största delen av lantbrukarna i behov av en sommardräng eller en sommarpiga eller kanske bådadera. Nu skola dessa lantbrukare sälja sin råg till staten för 23 öre och sedan frampå sommaren köpa mjöl för 36 öre. Såsom kronoombud har jag skrivit till kommissionen för att få tillåtelse att låta bönderna ha kvar av sin råg för drängen, men nej, det går inte an. Nog är det upprörande. Bönderna här tror jag gärna lämna från sig vad rätt är, men nog väcker det mycken harm att bli behandlad på sådant sätt. En lantbrukare — — är själv med i nämnden här. Han har mjöl, så att det räcker för en dräng, som redan nu är kommen till honom. Och nu skall han lämna från sig sitt mjöl, som han själv låtit mala av spannmål från gården. Det mjölet har han vårdat väl, men det skall han lämna och så redan nu få brödkort för att i handelsboden köpa mjöl. Nog är sådant på tok. Kunde något göras för att få rättelse i berörda hänseende, vore det väl, ty som det nu är, väcker det stor ovilja hos lantmännen — och det värsta är att deras missnöje är berättigat —. En änka i V. äger en gård. Hon har varit ensam i vinter, men i april får hon en pigga. Hon har mjöl lagom för sig och piggan. Nu får hon lämna sitt mjöl och så köpa sedan. Det är ju upp- och nedvänt för både den enskilde och staten. Nog kunde en kommunal myndighet få så

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation.
(Forts.)*

Fortsett debatt i anl. av svar å interpellationer. (Forts.) mycket förtroende, att den finge ordna förhållanden, sådana som jag omnämmt, på ett förnuftigt sätt.»

En annan skriver: »För — — socken har jag gjort framställning hos spannmålsbyrån i — — om att vi skulle under den kontroll som de anse ertorderlig uppsamla och för ortens räkning för-mala rågen här samt sedan lämna ut mjölet till handlande inom socknen enligt närmare order av spannmålsbyrån, men fick svar från — — att detta omöjligen låter sig göra med de av folkhushållningskommissionen träffade bestämmelserna. Staten vill hava spannmålen fraktad å järnväg för att hava något motiv för uttagandet av 5 kr. pr 100 kg. förklarade» och så namnet på den person som förestår spannmålsbyrån.

Än vidare skriver en person: »Vi ha här i — — socken i likhet med många andra socknar häromkring gjort vördsam begäran undertecknad av behövande köpare och på det kraftigaste tillstyrkt av den kommunala myndigheten, ställd till folkhushållningskommissionen i Stockholm, att vi skulle till maximipris få köpa den inom socknen varande rågen med avstående av enl. reduceringstabellen däremot svarande mjölkort. De fattiga behövande konsumenterna erhöles mjölet på detta sätt 11 öre billigare pr kilo — — och vederbörande spannmåls- eller mjölbyrå befriades från onödigt arbete. Vi ha ännu ej erhållit svar härå, men vi befara, att var begäran kommer att avslås, i likhet som skett för andra kommuner.»

Ytterligare må följande anföras ur ett annat brev: »En lantman, som bor t. ex. ett par mil från närmaste spannmålskommis-sionär, måste först för denne uppvisa ett prov å sin till staten överlätna råg och får kanske då, om varan ej är fullviktig, nöja sig med en prissättning av 21—22 kr. pr 100 kg. Sedermera skall han förstås åter samma väg med sin vara, som kanske ibland knappast överstiger 100 kg. Hos kommissionären får han då ingen likvid för rågen på vanligt sätt, utan skall densamma utbetalas av riksbankens kontor i — — —. Följa vi sedan rågen på dess underbara bana, så skall den först efter uppjämning i kommissionärens säckar av denne transporteras och lastas å järnväg f. v. b. — — — för att där förmalas. — — — Efter återkomsten till E. igen skall varan i form av mjöl åter upptagas i kommissionärens magasin, varifrån detsamma i mån av åtgång i poster om 100 säckar vidare transporteras till annat enskilt magasin och därifrån i sin tur efter order gonom en större agenturfirma till detaljhand-laren för utminutering slutligen till konsumenten, som kanske just är en nära granne till den ursprunglige rågleverantören-landbru-karen.»

Härefter vill jag föra i minnet, att i Tyskland har man ansett det vara särdeles lämpligt att låta kommunala organ taga en verksam del vid såväl beslagtagning och kontroll som distribution, nämligen kommunalförbunden. Om ett kommunalförbund önskar självt handha regleringen och konsumtionen och härför kan lämna nödiga garantier, så tillåtes det. Kommunalförbundet får i så

fall behålla så mycket spannmål, som motsvarar behovet under skördeåret. Överskottet skall gå till riksspannmålsanstalten. Om kommunalförbundet ej kan tillfredsställande sköta regleringen, så kan det fräntagas rätten därtill. — Överskott av ett sädeslag kan genom riksspannmålsanstalten få utbytas mot ett annat slag. Organisationen är genomförd på så sätt, att kommunerna stimuleras att bli självhushållande organ.

*Fortsett debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Utgångspunkten för min interpellation var, att överskott inom en kommun täckte brist, som fanns hos andra inom samma kommun, att det var lång väg till närmaste järnvägsstation och att kvarn fanns inom kommunen.

Beträffande kvarnarnas mallön gjorde jag intet antagande. Då den saken emellertid i herr statsrådets svar mera flyktigt beröres, så inkränker jag mig till att rörande den saken förklara, att jag ej kan dela herr statsrådet uppfattning, att den kan anses vara särdeles »klämd», som statsrådet säger. Jag saknar ej all erfarenhet på området.

Rörande herr statsrådets framlagda priskalkyl vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att den avser vetemjöl. Om också min interpellation avsåg att få hela mjölspriskalkylen under belysning så lade jag dock uttryckligen tyngdpunkten på rågmjölpriset. Då vetemjölpriskalkylen ej utan vidare är tillämplig på rågmjöl —, det framgår redan av de utav statsrådet lämnade upplysningarna — så får jag vördsamt anhålla om en kompletterande rågmjölpriskalkyl.

Beträffande förvaltningskostnaderna vill jag meddela, att jag däri inbegrep ej allenast kostnaden för regleringen, utan den genom omgången åsamkade transport-, frakt- och lagringskostnaden m. m. som kunde undvikas, om producenten och konsumenten finge direkt sammanträffa eller om en kommun finge bilda ett självhushåll. De kostnaderna utgöra enligt herr statsrådets uppgift som följer:

Inköpskostnader och frakt	kr. 1: 25
lagring	» 0: 50
lagring vid kvarnen	» 0: 50
frakt till mjöldepå	» 1: —
hamnpennningar	» 0: 15
administrationskostnad	» 0: 64
grossistprovision	» 0: 72

eller tillsammans kr. 4: 76 d. v. s. i runt tal 5 kr. pr. 100 kg. rågmjöl och omkring kr. 6: 30 pr 100 kg. vetemjöl, då man ju av 100 kg. vete inte erhåller mer än 75 kg. mjöl. En ytterligare kostnad finnes dock av samma natur, men som ej kan synas i folkhushållningskommissionens tablåer, nämligen transportkostnaden fram och tillbaka från närmast belägna järnvägsstation. Den kostnaden är ej obetydlig och måste givetvis betalas av den, som slutligen förbrukar varan.

Herr statsrådet har anfört i sitt svar, att problemet ej finge ses ur privatekonomisk, utan ur nationalekonomisk synpunkt. Ut-

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)

gångspunkten för herr statsrådet var därvidlag, att största möjliga utbyte av varan måtte erhållas, att varan måtte fördelas så jämt som möjligt på hela befolkningen ävensom att en jämn fördelning av kostnaderna skedde. En ytterligare utgångspunkt var att den inhemska spannmålen vore kvalitativt dålig i stora delar av vårt land och i följd därav måste förbättras genom uppblandning med utländsk vara, som vore dyrare. Häremot ber jag att få erinra, att jag aldrig ifrågasatt, att en självhushållande kommun skulle få mera mjöl pr individ än den vore berättigad till. Följaktligen skulle det ej komma att inverka på den jämna fördelningen eller på fördelningen av hela landets förråd. Vad angår utbytet, så är ju 100 kg. råg 100 kg., varken mer eller mindre. Syftade herr statsrådet på mjölutbytet av råvaran, så borde det väl låta sig göra att tillämpa en fastställd utbytesprocent som minimum. Då herr statsrådet i sitt resonemang vidare utgår ifrån, att den inhemska spannmålen till sin beskaffenhet är den utländska underlägsen, så skulle ju den kommunala självhushållningen medföra, att den bättre utländska spannmålen i förhållandevis större utsträckning skulle komma till användning för att förbättra den sämre inhemska. Jag kan sålunda ej finna, att den kommunala självhushållningen på något sätt kommer i strid med nationalekonomiska grundsatser. Däremot måste jag vidhålla, att det är en sund nationalekonomi, att producent och konsument träffas med minsta möjliga omgång. Ur den synpunkten innebär det, enligt mitt förmenande, en förlust att forsla spannmål långa vägar, exempelvis från Gottland till fastlandet och åter med den färdiga produkten. Det innebär en produktionsfördyring som ej är nationalekonomiskt fördelaktig.

Återstår då synpunkten att kostnaderna skola fördelas så jämnt som möjligt. Eller med andra ord: den som bor i en spannmålsproducerande bygd bör ej få sitt mjöl billigare än den, som bor på en ort, där spannmål ej odlas. Men detta är ej nationalekonomi. Det är en beskattning av indirekt natur, en beskattning som tungt drabbar dem som bo långt inne i landet i en spannmålsproducerande bygd men ha behov av att köpa mjöl. Det förut anförda exemplet från Närke om bonden, som fick avstå sitt mjöl till staten för 24 öre, men redan nu får köpa det åter för 36 öre visar i full klarhet, att det så är. Härtill kan läggas, att systemet verkar så, att den som har nära till järnvägsstation men kanske icke odlar någon som helst spannmål får sitt mjöl billigare än den som har flera mil till järnvägsstation men kanske själv odlar spannmål och följaktligen bor i en spannmålsproducerande bygd.

Till sist meddelar herr statsrådet, att folkhushållningskommissionen under gången av sitt arbete sökt i möjligaste mån jämka efter omständigheterna uti ifrågavarande spörsmål. Det hade efter ansökan medgivits de spannmålsproducerande kommunerna att, där inom kommunen funnes kvarn, förmåla sin egen spannmål i den utsträckning som motsvarade ortens behov. Herr statsrådet medger, att därigenom har vunnits största möjliga besparing i frakt-

kostnad. Det är rätt och bekräftar ju endast fördelen med den kommunala självhushållningen. Men vad jag däremot ej kan förstå är, att det av staten tillhandahållna mjölet härigenom skulle blivit sämre. De kommunala självhushållarna komma ju aldrig i tillfälle att få något med av statens allra bästa spannmål: den utländska. I detta sammanhang vill jag meddela, att jag just i dag haft äran mottaga tvenne prov på mjöl, det ena av det mjöl som är tillverkat av statens bättre eller bästa spannmål, och det andra av den spannmål, som man hade där på orten förut, och jag kan till herr statsrådet och för övrigt vilken som helst intresserad tillhandahålla dessa mjölprover till bedömande.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
på interpellation.
(Forts.)*

I detta sammanhang tillåter jag mig framställa en vördsam fråga. Till vilka priser ha i de förekommande fallen kommunerna fått övertaga den beslagtagna spannmålen? Ha de fått betala ett avsevärt högre pris än det, som staten betalt, så framträder ju även härigenom saken som en indirekt beskattning.

Jag vågar slutligen vördssamt vädja till herr statsrådet att allvarligt överväga, huruvida ej kommunal självhushållning skulle kunna medgivas i större omfattning än som hittills varit fallet.

Herr vice talmannen, som under herr E. A. Nilsons i Örebro yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här efter ordet till

Herr Andersson i Skivarp som anförde. Herr talman, mina herrar! Jag får säga, att det tack, som jag härmed framför till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, skulle ha blivit något varmare, därest herr statsrådet kunnat bättre än som skett lugna icke mig, ty jag förstår nog att reda den saken, utan de med allt skäl bekymrade lantbrukarna. Bekymren äro — därom vittna de många brev och de många telegram, som jag erhållit från olika delar av landet — stora särskilt för på vad sätt de skola kunna draga fram sina djur under den kommande tiden. Det är naturligtvis för dem huvudsaken. Vad beträffar den första frågan, huruvida de, som lämna spannmål ifrån sig, skola kunna få tillbaka det kli, som blir av denna spannmål, har herr statsrådet svarat, att han anser, att detta icke låter sig göra i någon väsentlig utsträckning, därför att en del av samma spannmål kommer att föras långt bort till olika platser i landet och en del att användas till utfordring av arméns hästar. Det är ju naturligt, att den kli, som kan bli av korn och havre, icke har det värde som kli efter råg och vete, och det är lika säkert att det under nuvarande brydsamma förhållanden skulle vara mycket gott, ifall de, som få lämna sin spannmål, kunde få tillbaka kli; och jag skulle vilja hemställa, om det icke skulle låta sig göra att få tillbaka denna kli i proportion till den spannmålsmängd, de lämnat. Herr statsrådet säger i sitt svar bland annat: »kvarnarna äro genom av dem undertecknade förbindelser skyldiga att i alla sadana fall där det finnes möjligt och med rättvis fördelning överensstämmande tillse,

Fortsett debatt
anl. av svar
å interpellation-
tioner.

(Forts.)

att den, som frivilligt säljer sin vårsäd, beredes företräde till en däremot svarande kvantitet kli». Det vore önskligt, ifall en sådan förordning komme ut, så att lantmännen kunde vara säkra på att få det så. Vi skola tänka på hur bekymmersamt det kan bli på många håll. I den senast utkomna förordningen heter det bland annat: »Innehavare av beslagtaget korn, varom ovan förmåles, må utan hinder av beslaget använda intill $\frac{1}{4}$ av förrådet till utfordring av djur, som av honom underhållas; dock med iakttagande därav att till sådan utfordring skall i första hand användas den sämre delen av förrådet och att under inga förhållanden därtill tages korn, som med hänsyn till beskaffenhet och sortering är att anse såsom utsädesvara eller maltkorn». Nu är förhållandet det, att på många håll, där det drives ett riktigt intensivt jordbruk, odlas rotfrukter, vintersäd och korn samt mycket litet havre. De, som ha ett intensivt jordbruk, bruka samtidigt ha en förstklassig kvalitet på sin vara. Från dessa personer, som lagt sig vinn om att driva lantbruket riktigt intensivt, tager man vad de ha. Naturligtvis är det icke tal om, att man skall få förfoga över vintersäden, men kornet som är förstklassigt får icke användas till kreatursfodring — icke det minsta; och det lilla, som de möjligen ha skiljt ifrån såsom sämre kvalitet, har konsumerats redan på hösten, så att de ha naturligtvis ingenting av den varan. Det är därför som jag tror, att det i detta fall skulle vara så lämpligt, om de bleve bestämt tillförsäkrade att få den kli, som de böra ha.

Beträffande den andra frågan: »Är det herr statsrådets avsikt att föreslå Kungl. Maj:t sådana åtgärder, som ge trygghet för att ej medelst onödigt stor nedslaktning kreatursstocken allt för våldsam nedbringas eller priserna oskäligen nedpressas under produktionskostnaderna?» har herr statsrådet huvudsakligen hänvisat till sitt svar på den tredje frågan: »Vilka åtgärder kunna enligt herr statsrådets mening vidtagas för att konservera den genom nedslaktningen utvunna större mängden fläsk och kött till gagn under längre tid för den inhemska konsumtionen?» och på den fjärde frågan: »Är det herr statsrådets avsikt att hos Kungl. Maj:t tillstyrka exportlicens för de kvantiteter fläsk och kött, vilka icke lämpligen kunna direkt upptagas av den inhemska konsumtionen eller konserveras för framtida förbrukning inom landet?»

Dessa tre frågor stå tämligen i samband med varandra. Jag får då säga, att de notiser, som vi fått rörande marknaden förra veckan, gävo icke gott hopp om att kreatursuppfödarna skola kunna få ordentligt betalt för sina djur härefter. Om jag t. ex. ser på kreatursmarknaden i Malmö, där det brukar i medeltal vara 1,000 djur i veckan, har det kommit en betydligt större mängd under den gångna veckan. Det är alldeles tydligt, att antalet av dem, som vilja sälja, ökats. Under vanliga förhållanden brukar det tagas ut till export omkring 125 djur. Den veckan, då det kom in en mycket stor mängd djur, togs det ut blott 90 djur och för innevarande vecka — i går och i dag — skall det tagas ut allenast

21 djur. Tro herrarne så verkligen, att det är möjligt för kreatursuppfödarna att hålla prisen uppe på djuren i sådan nivå, att det kan löna sig att föda upp dem? Tro icke herrarne, att prisen skola falla?

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.*

(Forts.)

Nu har herr statsrådet också sagt i sitt svar, att lämpliga åtgärder skola vidtagas för nedsättning och konservering av köttet. I vad mån detta är vidtaget, vet jag icke. Men för mig har det syntts mycket önskvärt, om åtgärderna varit vidtagna redan då detta förslag kom till, så att befolkningen haft reda på huru den skulle kunna avhända sig djuren för någorlunda rimliga priser, i stället för att man nu skall vara hänvisad till att kanske i framtiden staten eller vem annan som helst skall köpa dem utan att betala rimliga priser. Statsrådet säger visserligen, att han på allt sätt skall uppmuntra de kommunala myndigheterna till att inköpa och konservera kött av de djur, som kunna undvaras. Jag tror, att det varit lämpligare om exporten för denna vecka bleve lika riklig som den förut i medeltal varit eller till och med kanske något rikligare för att i någon mån kunna lugna betolkningen. Men så har icke förhållandet varit.

På den femte frågan: »Bör icke sådant undantag medgivas från förbudet mot utfodring med potatis, att statare med löneförmaner in natura samt därmed likställda jordtorpare och andra kategorier må kunna uppföda åtminstone någon gris till eget behov?» svarar herr statsrådet mycket knapphändigt; och det ser ut, som om det icke skulle ha någon betydelse för dessa jordtorpare, om de kunna få föda upp en gris eller ett par eller om de icke få föda upp dem. Men det vill jag då säga, att det har i det hela mycket stor betydelse, om de kunna få lov att föda upp en gris, och om de få lov att använda den potatis, som de få i lönen på sin startjänst, och om de jordtorpare och mindre jordbrukare, som odla litet potatis på en liten torva, kunna få använda den till utfodring av grisen, varigenom de kunna nedbringa kostnaderna för sina livsmedel emot att i stället nödgas köpa det betydligt dyrare fläsket. Nu kan det hända, att de nödgas, om de ha en eller ett par smågrisar, slakta ned dessa, medan fläsket ännu är omoget och icke med fördel kan användas i hushållen till samma fördel som av större svin. Det vore därför nog lämpligt, att det vidtoges någon åtgärd i den riktningen, att de kunde få använda potatisen till denna utfodring. Jag tänker, att om en sådan mindre jordbrukare har en eller annan hektoliter potatis, så skulle han nog inte låta denna gå till försäljning, utan han skulle, om han finge använda den till utfodring, nog i alla fall hushålla med den så, att han dessutom hade potatis både till utsäde och till livsmedel åt sig själv under våren.

Vad den sista frågan angående potatisinventeringen beträffar, så är ju redan, kan jag säga, en bestämmelse utfärdad, så att därvidlag har jag ingenting mer att tillägga.

Jag kan emellertid icke underlåta att nämna, att när det gjordes gällande här av den förste talaren, att det icke vore sant

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.

(Forts.)

att statsrådet skulle ha tagit för starkt intryck av socialisterna och att detta vore orsaken till att vi nu befunne oss i den situation vi äro, så har jag en helt annan uppfattning. Jag tror nämligen, att herr statsrådet tagit allt för mycket intryck av den s. k. Elmquist-Svenssonska ledningen inom livsmedelskommissionen, och jag är övertygad om, att hade inte detta skett, hade vi aldrig behövt stå så blottade på brödsäd som vi nu äro. Den princip, som där följdes, tycktes nämligen gå ut på att försöka skaffa oss billig föda för en dag eller en vecka, men man tänkte aldrig på vad som skulle komma efteråt. Hade det maximipris, som blev satt till 22 kr. för vete och 21.50 för råg samt 20.50 för korn — om jag inte minns mig — i syfte att verkligen få någonting bevarat i stället satts högre, skulle förhållandena ha blivit helt annorlunda, än de nu blivit. Men det kan ingen människa fordra, att en lantbrukare, som har en kreatursstam att utfodra, skall sitta och sälja vete för 22 kr., när han får betala 27 à 28 kr. för majsen, som han då i stället skulle använda för utfodring. Det vore ju rena röveriet att göra på det sättet. Nu har man visserligen tillgripit den åtgärden att man lagt beslag på säden, men vederbörande statsmyndigheter borde i alla fall ställt om, att de, som hade kreatur, kunde få någonting annat att utfodra med. Så har nu emellertid inte skett, utan lantbrukarna nödgas fodra med vad de hade. Hade de däremot fått kännedom om att de kunde få bättre priser för brödsäden, hade de nog strax ställt om att i den mån inte statsmyndigheterna skaffade andra fodermedel, de själva anskaffat en hel del utländska fodervaror, isynnerhet majs och kanhända även oljekakor i större mängd än nu skett. Det är således nog det nämnda systemet, som vi ha att i ofantlig hög grad tacka för den ställning vi nu stå i. Det har ju också kommit en hel del andra förslag i samma stil från det hållet — jag vill bara erinra om hur, när man försökte sätta låga maximipris på vissa varor, dessa då alldeles försvunno. Så var exempelvis delvis fallet med smöret, det började försvinna ur marknaden. Vidare var det samma sak med potatismjölet, det började också alldeles försvinna till följd av de låga maximiprisen, och brödsäden gick sin kos till stor del av samma anledning. Det lär alltså inte gå an att tänka bara för dagen, utan man får nog lov att tänka litet för framtiden också.

Nu har en talare här bredvid mig beklagat sig över, hur fasligt smöret blev höjt. Men, mina herrar, jag misstänker, att med de förhållanden som nu råda, och med den tillgång på fodermedel, som nu finnes, kunna vi vara synnerligen tacksamma, om vi kunna få köpa smör alls till de priser som nu äro satta. Jag misstänker, att det kommer att bli mycket svårt att få köpa smör till dessa priser härefter. Om lantbrukarna nu börja slakta ned kreatur och det dessutom är omöjligt för dem att köpa fodermedel att fodra de återstående kreaturen med, kommer det naturligtvis att bli så gott som omöjligt att få både mjölk och smör. Under sådana förhållanden tror jag knappast, att herrarna behöva vara

så ledsna över, att priserna blivit satta så högt. Det är för att framhålla nödvändigheten av att få foder åt kreaturen som jag velat säga detta.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
på interpellation-
tioner.
(Forts.)*

För övrigt vill jag tillägga, att jag förstår mycket väl, att det är förenat med stora svårigheter att reglera prisen, så att det blir tillgång på livsmedel för den stora allmänheten; och det är sannerligen inte något lätt göra — det kan man vara förvissad om — och jag vill inte alls i detta avseende klandra herr statsrådet, långt därifrån, ty det är nog inte roliga dagar han har, och jag misstänker, att statsrådet — och det har ju också framhållits av föregående talare — varit utsatt för påtryckningar från olika håll. Varifrån de varit störst, vet jag inte, det känner väl herr statsrådet bäst själv.

Härpå yttrade

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Herr jordbruksminister! Jag var oförvågen nog att rikta mina frågor till ett alltför högt uppsatt föremål, och jag hade ju kunnat gå miste om något svar alls, men herr jordbruksministern har varit vänlig nog att besvara mina frågor, visserligen mycket kort och enligt min mening mycket ofullständigt. Jag ber i alla fall att till herr jordbruksministern få uttala mitt värnadsfulla tack. Man får lov att vara tacksam för litet ibland.

På min första fråga, om det var regeringens avsikt, när endast Norrland underkastades beslag av korn och ej det övriga Sverige, att det sydsvenska kornet skulle få exporteras, svarar herr statsrådet, att anledningen till, att kornet till en början endast i landets nordligare delar togs i beslag var, att just i dessa delar av landet kornet i stor utsträckning plägar användas till brödsäd, och avsikten med beslaget var ju att skydda brödsädsförrådet. Jag föranledes att göra den något naiva frågan: menar då herr statsrådet, att bröd av det sydsvenska kornet på den tiden ej var ätbart i Norrland? Jag kan nämna, att jag här har av en bankkamrat fått mottaga ett litet prov på mjöl, som malts av säd, som vuxit i Jämtland och som i utbyte endast givit 48 procent. Jag vill verkligen fråga herrar skänningar, om de anse, att detta mjöl är för gott att baka bröd av. Jag tror, att deras korn är så mycket bättre, att man skulle kunna äta det samma oskrätt, som man säger, d. v. s. utan att behöva skala av 50 procent därav. Jag kan på samma gång nämna, att enligt vad som för mig i går uppgivits av en kyrkoherde i Härjedalen, har man där under förlidet år egentligen icke fått något korn alls till att baka bröd av. Men i alla fall skulle vi där uppe i Norrland utsättas för dessa ransoneringar och inventeringar och allt vad det heter.

Vidare svarar herr jordbruksministern: »Något syfte att låta exportera kornet i landets sydligare delar förelåg förvisso icke.» Jag frågar: varför återkallade icke regeringen redan vid första

Fortsatt debatt
i anl. av svar
interpellation-
er.
(Forts.)

beslagläggandet av korn den 19 december 1916 alla licenser å export av dylik vara, utan spar med detta tills nu för några dagar sedan, då det mesta av det sydsvenska kornet gått sin väg till Tyskland?

Sedan tröstar herr ministern sig själv och andra med att säga, att nu är ju också det sydsvenska kornet beslagttaget. Ja, för sent, vill jag svara. Det är politiken »för sent», som alltid rätt i denna fråga.

Jag ber att här få göra en kort och helt flyktig rekapitulation av regeringens sätt att behandla livsmedelsfrågan. Först fingo vi ett maximipris å potatismjöl å 30 öre per kg., då det vanliga priset förut var 50 öre per kg. Potatisen kom därigenom i ett lågt pris och brännerier, men framför allt jobbare kunde köpa den billiga varan, och sedan det var gjort, då upphävde regeringen maximipriset, och därefter fick man se på andra priser för potatis, nämligen 10 å 12 kr. per hektoliter, då samma vara förut gällt 4 å 5 kr. Jag tar här inga överdrivna priser. Så kom förordningen angående reglering av brödsädsförbrukningen den 19 december 1916, som innehöll föreskrifter angående beslag på det norrländska kornet m. m., men icke ett ord om havre, ärter, blandsäd eller gryn av olika slag. Så lappade man på denna förordning med några kungörelser i anledning av de olika tolkningar, förordningen fått, för att göra det hela mera oklart och besvärligt, allt under det att jobbarna hade sin fria kommers med de ej beslagtagna varorna. Havren, som var åsatt ett maximipris av kr. 19.50 per kg., krossade man och höjde priset till 35 å 40 öre per kg. Ärtor, som det ej var något maximipris på, steg på kort tid med 15 å 20 öre per kg. o. s. v., o. s. v.

Jag vill med detta säga, att livsmedelsfrågan skötes på ett mycket opraktiskt och otillfredsställande sätt. Att det blir så opraktiskt, beror enligt min mening delvis på, att regeringen anlitat för dålig sakkunskap på området. Jag skall taga mig friheten att peka på, vad sorts personer som sitta i de kommissioner, vilka haft att syssla med livsmedelsfrågorna. I statens livsmedelskommission, som tillsattes den 11 augusti 1914, sitta en landshövding, två generaldirektörer och en överdirektör. I statens livsmedelskommissionsråd, tillsatt den 23 september 1916, sitta en godsägare, en riksdagsman, en redaktör, en direktör, en handlande och en kassaförvaltare. I folkhushållningskommissionen, tillsatt den 28 september 1916, sitta en generaldirektör, en rådman, en sekreterare från kooperativa förbundet, en grosshandlare, en ryttmästare, en sekreterare från ett hushållningssällskap, en överstelöjtnant och en direktör. Det ser ut, som om regeringen rent av med avsikt i det allra längsta handlat så, att alla möjliga luckor och kryphål skulle öppnas för jobbare, för att de på svenska folkets bekostnad skulle kunna skörda stora vinster, under det att producenterna på detta område på allt sätt efterhållas, så att de icke få följa konjunkturerna, när de skola sälja sina produkter, men väl när de skola köpa sina förnödenheter.

Nu i dagarna, när allt är försummat, som skulle ha gjorts, när det hela är förstört, kan man säga, då äntligen påkallar regeringen verkligt sakkunniga personer till hjälp. Men mig undras, vad dessa män skola kunna uträtta. De skola i varje fall aldrig bära det ansvar, som regeringen redan pålagt sig själv i livsmedelsfrågan.

Medan jag har ordet, ber jag att i all korthet få vidröra ett par andra saker.

Hur länge ämnar herr jordbruksministern ge sitt förord till den ännu pågående hästexporten till Tyskland? Och har regeringen uppmärksammat det intrång, en massa utlänningar gör såväl på husrum som på livsmedel här i landet? Det har uppgivits, att icke mindre än 70,000 utlänningar skola för närvarande vistas här i Stockholm och dess omnejd. Jag vet icke, om siffran är riktig, men att det finnes en massa utlänningar här, det veta vi alla. Bidrager icke detta också till att föra oss närmare hungersnöd och och dyrtid?

¶ Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Även jag ber att få yttra några ord i denna fråga.

Det har så ofta sagts om jordbrukarna, att kristiden lämnat dem en alltför stor förtjänst. Ja, det är sant, att det kan tyckas vara så, då priserna å spannmål i regel varit höga, men man har absolut underlåtit att på samma gång ta hänsyn till de höga priserna å såväl kraftfoder som kli och framför allt på gödningsämnen. Nu säges visserligen, att det här i vårt land skulle finnas kalkkväve i tillräcklig mängd ävensom en hel del chilesalpeter. Vad sistnämnda vara angår, kan jag icke uttala mig om, huru det förhåller sig, men i fråga om kalkkväve anser jag mig böra nämna, att på de stora egendomar, som stå under min förvaltning, man flera upprepade gånger försökt svenskt kalkkväve, men tyvärr med mycket nedslående resultat. Kalkkvävet har mycket starkt frätande egenskaper. I den form, det framställes, dammar det mycket; härav följer, att det damm, som uppstår vid hanteringen av detta gödselmedel, utom att detsamma är i hög grad obehagligt att handskas med, kan åstadkomma allvarliga skador å såväl människor som hästar. I synnerhet angriper det på helt kort tid slemhinnorna i ögon, näsa och mun, och det kan icke användas till övergödning vare sig av rotfrukter eller säd. Vi ha för några få år sedan flera gånger gjort försök i den vägen, men förgäves, och vi ha måst övergiva idén att använda svensk kvävegödning. Man kan nu visserligen så ut kalkkvävet på åkern någon tid innan säden sås, men den kan icke blandas samman på samma sätt som andra gödningsämnen, och därigenom uppstå många praktiska olägenheter.

Det är ju alldeles tydligt, att om man får kr. 22: 50 för vete och skall köpa t. ex. majs för 27, 28 eller 29 kronor, blir det icke någon så lysande affär för jordbrukarna, som många inbilla sig, och som det särskilt här i denna kammare så ofta har sagts. Jag

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
på interpellationer.
(Forts.)*

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)*

ber att få uttala, att jag icke hört många klagomål från jordbrukarnas sida över de hårda tiderna. Jag själv är personligen ingen vän av högt uppdrivna priser å livsmedel; jag finner ingenting mera odiöst än denna fruktansvärda jakt, en vår tids företeelse, att komma upp till så höga priser som möjligt på de varor, som man bjuder ut till befolkningen särskilt avseende livsmedel. Detta är för mig obehagligt och jag har alltid, var jag varit, sökt motverka dessa strävanden.

Om man nu vid de beslag, som nyligen ägt rum, haft anledning att klaga, är detta i sanning icke att undra på. Jag instämmer livligt i herr statsrådets yttrande, att de senast beslutade beslagen varit en nödvändighet, ty det har ju visat sig, att de gjorda kalkylerna över förråden ha varit alldeles för sangviniska, och därför har det blivit en absolut nödvändighet att inrymma såsom människoföda en del av beslagens huvudföremål, nämligen en del havre och korn, samt även göra vissa begränsningar med avseende å utfodringen av potatis.

Men jag kan icke underlåta att uttala ett beklagande över, att icke dessa beslag kommit ett tredjedels år tidigare. Jag skulle ha önskat, att herr statsrådet haft den kännning av nödvändigheten, som vi haft, vilka leva omedelbart bland jordbruksbefolkningen, att behovet krävde redan i höstas vidtagandet av en brödransonering. Jag anser, att detta skulle i åtskilliga hänseenden ha hjälpt oss över de svårigheter, som nu betingat en så hård gärning som den, vilken nyligen ägt rum. Man behövde ju blott se, huru skörden svartnade på fälten, huru regnet dagligen strömmade ner, huru mycket säd som förstördes och gick förlorad genom omflyttning av skylarna, för att förstå, att det var alldeles nödvändigt redan då att ransonera allt, som krävdes för människoföda. Men detta underlät man den gången. Jag såg några dagar före nyår på flera ställen i övre Sverige sädesskylar stå ute på sädesfälten, alltså ända långt in i vintern, och jag såg långt fram på senhösten till och med vid den tidpunkt, då vi hos oss i allmänhet anse, att vintern borde ha börjat, hurusom säd ännu stod ute i mellersta Sverige. Det var sålunda att befara, att det kunde bli en betänklighet knapp skörd för folket i detta land. Jag kan icke underlåta att uttala den åsikten, att varningar i detta hänseende ingalunda saknades. Nu har man emellertid ordnat så, att vi kunna ha förhoppning om att få brödföda för en tid framåt. Huru länge vet man icke, men det blir naturligtvis en konkurrens mellan oss och kreaturen, och i det fallet är det väl icke mycket att välja på; och följden blir den, att förknappningen kommer att gå ut över kreatursstammen överallt i landet.

Jag skall här be att få anföra ett par rader av vad en person skriver till mig angående just denna fråga. Han säger, att »det är jämmerliga ord, jag skriver, men de äro ändock icke överdrivna. Nu tar staten nästan allt vad jag har. Om jag kunde begripa vad jag skall ge mina djur! Bomullsfrökakor t. ex. kan jag ej skaffa för pengar, kli är mycket svårt att få, och potatis

äger jag inga. Staten tvingar mig att slakta ned mina djur. Fortsatt debatt i anl. av svar på interpellationer.
 Forts.)
 Fortsätter det på detta sätt, har jag snart endast benrangel kvar i kostallet. Härondagen reste jag ut och köpte för en billig penning några grisar; nu tar staten tre fjärdedelar av födan till dem, nämligen kornet.»

Jag har även sammanfattat mina idéer rörande denna fråga i en liten skrivelse, av vilken jag här skulle vilja föredraga en del, om jag törs be kammarens ledamöter att ägna en stunds uppmärksamhet häråt; det är icke långt. Det heter där: »Angående korn angiver förordningen, att innehavare av sådan vara äger att utan hinder av beslaget använda intill en fjärdedel av förrådet till utfodring av djur, som av honom underhållas. Nu är nog förhållandet, att lantbrukare i stort sett icke inneha mera korn än vad som reserverats till utsäde, och korn, som finnes hos spannmåls-handlande, kvarnar, mälterier etc., blir tydligtvis indraget under brödsädsregleringen, vadan icke mycket korn lär vara att påräkna till utfodring av djuren. Utav havre och blandsäd, som med undantag av vad som åtgår till utsäde och grynkvarnar, under normala förhållanden användes uteslutande till utfodring, lägger staten beslag på hälften, och då man nu tar i betraktande, att andra fodervaror varit både svåråtkomliga och dyra under en längre tid, har man anledning att förmoda, att dessa varor redan nu hårt anlitats för utfodring, så att sedan staten tagit sitt, endast en alltför ringa del återstår för utfodring av innehavarens djur och ingenting blir över för allmänna marknaden. Möjligen kunna ju en del större lantbrukare hava gjort inköp av foderkakor och majs för en längre tid framåt, så att de utan nöd kunna slå sig fram, men för det stora flertalet, i synnerhet småbrukare, torpare och statare, blir det säkerligen omöjligt att hålla några husdjur, då ingenting kan anskaffas för djurens uppehälle. Följden måste bli, att de ej ens kunna föda upp den gris, som de nödvändigt behöva till eget hushållsbruk, då hösten kommer; denna del av befolkningen brukar dock under normala förhållanden avyttra en stor del av städernas m. fl. behov av fläsk, höns och ägg m. m. För jordbrukare, som inneha hästar, måste givetvis i första hand reserveras foder till hästarna, och här kan icke gärna någon nämnvärd insparing göras om ett ordentligt vårbruk skall kunna utföras; följderna måste bli, att nötkreatur, svin och höns måste avyttras eller undernäras. Det första alternativet blir nog i stor utsträckning tillämpat beträffande svin och höns; nötkreaturen kunna ju i nödfall dragas fram på hö och halm, som ju här lyckligtvis är gott om i år, men resultatet låter nog ej länge vänta på sig i form av brist på mjölk och smör m. m. Svinens förtidiga nedslaktning och inget pålägg i ersättning kan möjligen komma att resultera i god tillgång på fläsk under närmaste tiden, men reaktionen kommer nog även här. Jag nämnde här ovan, att en del jordbrukare möjligen låge inne med en del fodervaror, kanske är det också så lyckligt ställt, att staten ännu kan få in några mindre partier fodermedel, men sedan staten lagt beslag på alla inhemska kraft-

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)

fodermedel, anser jag för min del enda sättet vara, att staten även reglerar förbrukningen av importerade kraftfodermedel, såvida icke svårigheterna skola bli alltför stora på vissa håll; man kan tänka sig, att en jordbrukare köpt importerade fodermedel tillräckligt för sina djur, men är i saknad av utsäde, då sörjer staten för att han får utsäde, men det är möjligt, att den, som får släppa till utsädet och därtill hälften av sin blandsäd och havre till staten, blir så gott som fullständigt i saknad av fodermedel till sina djur. Potatisen är ju ännu ej under beslag, men utfodringsförbudet bidrager ju till ökade svårigheter för svinuppfödningen, i synnerhet för småbrukare m. fl. Ja, jag skall icke upptaga kammarens tid längre med att anföra mera ur skrivelsen i fråga.

Jag skall nu vidare endast be att få citera något av vad herr statsrådet yttrat vid besvarandet av de interpellationer, varom här är fråga. Herr statsrådet talar där om, att han tänkt att under hushållningssällskapens medverkan anordna ett särskilt jordbruksråd. I allmänhet äro ju icke våra skånska jordbrukare liksom kanske icke heller de svenska jordbrukarna över huvud taget så synnerligen intresserade av att stå under tjänstemannastyre. De äro ett fritt folk, som i regel förstått att sköta sig självt, men i sådana kritiska tider som de nuvarande få de väl vänja sig vid att sortera under andra myndigheter. I varje fall hoppas jag, att dessa måtte fara fram så älskvärt som möjligt mot de svenska jordbrukarna.

Vidare yttrade herr statsrådet, att han »hoppades att utan jordbruksnäringens alltför stora betungande vinna det syftemål, som med beslagen är avsett. Givet är emellertid, att betydande svårigheter komma att mångenstädes uppstå liksom även att något ökad slaktning av svin måste äga rum. Någon verklig fara för kreaturstammarna synas mig emellertid icke föreligga, och särskilt håller jag före, att det skall visa sig möjligt att undvika slaktning av för aveln och åkerbruket nödvändiga djur.» Jag kan för min del icke se på denna fråga så optimistiskt, som herr statsrådet har gjort. Jag vill här endast uttala den önskan, att herr statsrådet i det arbete, som här förestår honom, måtte taga hänsyn till den ytterst prekära ställning, vari jordbrukarna för närvarande befinna sig.

Man kan här göra sig den frågan: vad skall resultatet bli av allt detta beslagtagande? Jag har försökt att sätta mig in i situationen, och jag kan för min del icke finna annat, än att det kommer att resultera i ett bristande förtroende för jordbruksdepartementet, i minskad odling av brödsäd och minskad odling av sockerbeter. Man har här i vårt land velat arbeta för en utsträckt odling av både brödsäd, fodersäd och vitbeter, men det steg, som nu är taget, är särskilt ägnat att bidraga till att minska detta intresse, och jag tror, att man vinner raka motsatsen till vad man här åsyftat. Vidare blir resultatet brist på mjölk, smör och ost, men det blir helt säkert en rik tillgång på köttvaror till mycket billiga priser under en tid.

Jag vill sluta mitt anförande med en vädjan till herr stats-*Fortsatt debatt*
rådet att han i sina åtgöranden nu som tidigare, även om han *i ant. av senar*
icke i allt har kunnat lyckas, ville taga hänsyn till jordbruks-*ä interpellation.*
befolkningens berättigade krav. Jag är övertygad om, att den
också skall bära den del av vårt lands tunga, som faller på den-
samma, och jag har aldrig någonsin sett, att svenska jordbrukare
underlåtit att sätta ryggen till, när det gällt att arbeta för sitt
fosterland.

Sedan herr talmannen nu återtagit lednigen av förhandlingarna, anförde

Herr Hamilton: Herr talman! Säkerligen är ni herr statsråd och chef för jordbruksdepartementet den förste att erkänna, att den av regeringen förda livsmedelspolitiken icke varit lyckobringande. Den har präglats av bristande omtanke om produktionen, alltför sent igångsatt import av brödsäd och fodermedel även alltför ensidigt siktat åt ett nedbringande av livsmedelspriserna, vilket naturligtvis haft till följd en förlamning av produktionen. Denna politik har väckt betänkligheter icke allenast bland lantmännen, utan även bland representanter för det rena konsumtionsintresset, och till och med inom det parti, där regeringen har sitt naturliga stöd, har bekymmer yppat sig i detta avseende, varpå vi ju fått bekräftelse i dag genom de ord, som fälldes av herr Hans Andersson i Skivarp, liksom även förut av motioner, som blivit avgivna i riksdagen. Alla tyckas nu hysa den uppfattningen, att det är av större betydelse för vårt land att ha tillräckligt med livsmedel än billiga sådana, ty om tillgången är tillfredsställande, kan man alltid med statsanslag reglera priserna.

Redan under remissdebatten tog jag mig friheten framhålla, hurusom brödransoneringen medförde stora svarigheter för den arbetande klassen och över huvud taget för de mindre bemedlade. Och ännu värre blir det nu, sedan även gryn inbegripits i ransoneringen, och skulle, såsom ställes i utsikt, en ytterligare begränsning av ransonen äga rum den 1 april, ja, då föres en stor del av vårt folk in vid svältgränsen. Man har också ute i bygderna svårt att förstå, varför det under dessa bistra tider är så ordnat, att mjölet skall betalas med så höga priser som de, vilka nu gälla. Jag skall icke vidare ingå på detta spørsmål, det har redan förut berörts här i dag, men ber jag dock få anföra ett exempel härvidlag.

En ordförande i en livsmedelsnämnd i norra Skåne har vänt sig till mig — han levde i den naiva uppfattningen, att en liberal riksdagsman skulle kunna ha något inflytande över livsmedelspolitiken — och han förmälde, att inom den kommun, han tillhörde och som var en fattig kommun, där beskattningen var mycket hög, hade man för gåvomedel inköpt ett rågparti och träffat avtal med en kvarn inom kommunen att förmåla detsamma till billigt pris, och man ställde i utsikt att de industriarbetare, som

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.

(Forts.)

funnos inom kommunen, skulle få köpa mjölet för 25 å 26 öre per kg. Rågen beslagtogs emellertid och fördes till en större kvarn i en stad, och det mjöl, som man sålunda fick, tillhandahölls sedermera arbetarbefolkningen till ett pris av 34 öre per kg. Mjölet hade sålunda härigenom stigit med 30 procent i pris. Vore det icke skäl i, herr statsråd, att de kostnader, som uppkomma på grund av import och kontroll på detta område, icke lades på dessa mindre bemedlade konsumenter, som ha svårt nog att reda sig ändå, utan att ni begärde statsanslag av riksdagen för att täcka vad som erfordrades? Även om budgeten är hårt betungad, förmodar jag, att riksdagen i så fall icke skulle säga nej.

Beslagtagandet av potatisen har förminskat möjligheten för en stor del av vårt folk att skaffa sig animalisk föda. Vi må icke glömma att större delen av vårt lands innevånare bor på landsbygden vilka i större eller mindre omfattning själva producera sitt behov av fläsk. Produktionen är huvudsakligen lagd på utfodring av svinen med potatis, skördad på egen torva eller också, såsom förhållandet är i många fall bland arbetarna, åtminstone på den ort, jag tillhör, på annans mark mot ersättning. Genom ifrågavarande förbud har således omöjliggjorts för dessa att producera fläsk, och de måste nu för att erhålla sådant vända sig till annat håll och av handlande för högt pris köpa den vara som de så väl behöva. Vore det icke möjligt just med tanke på den s. k. hushållsgrisen, som herr statsrådet kallade den, att arbetare och småbrukare kunde få för dess gödning använda även frisk potatis? Jag tror icke, att ett dylikt medgivande skulle ta vidare hårt på vår potatistillgång, med vilken det är ju tydligt, man måste iakttaga största sparsamhet. Beslagtagandet av havren föranleder ju, att i vissa fall åtminstone en nedslaktning av djur måste äga rum, och i alla händelser har det ett menligt inflytande på mjölkproduktionen, vilket ju ökar levnadsbekymren hos en del familjer, synnerligen bland lantarbetare och småbrukare. Hade det icke varit riktigare, herr statsråd, att man efter inventeringen av havre hade i främsta rummet beslagtagit allenast den mängd, som funnits hos grossisterna och hos de lantmän, som hade havre till avsalu?

När förbudet mot brödsädsutfodring utfärdades av regeringen, utlovade regeringen, att lantmännen skulle få fodermedel till priser, som voro någorlunda jämförliga med maximipriserna på brödsäd. Detta löfte har icke kunnat infrias, och jag vill icke rikta någon förebräelse i denna sak mot regeringen. Men hur fördelas de förråd, som redan nu finnas eller importeras? Atminstone hölls bittra klagomål över, att förråden utdelas ensidigt till större kunder och att i småbrukarnas händer kommer mycket litet av denna vara. Samma klagomål riktas också mot fördelningen av kliet hos kvarnarna. Hade det icke varit riktigare, att, när regeringen tagit denna fråga om hand, den också utövat kontroll på dem, åt vilka fördelningen anförtratts, så att även småbrukarna fått del av varan.

På grund av det svåra bärgningsvädret har en stor del av

vårsåden blivit oduglig till utsäde, och lantmännen behöva köpa dylik. Grannen har sådant utsäde, men jordbrukaren, som behöver det, får icke betala grannen mer än 21 $\frac{1}{2}$ öre pr kg. och således icke skäligt pris. Vissa utsedda firmor ha fått monopol på försäljningen av utsädet. Jag har prislister, som visa, att dessa taga för havren över 40 kr. per deciton. När man tänker på att lantmännen få för utsädeshavren kanske 25 å 26 öre, är det orimligt, att priset på utsäde skall stiga så högt, vilket naturligtvis hämmar produktionen. Jag vågar hemställa till herr statsrådet, om man icke skulle kunna sätta maximipris på detta utsäde eller också träffa avtal, så att priset icke höjdes allt för orimligt. Licenserna ha ju givits, men jag förmodar, att de kunna återkallas, om missgrepp göras. För några veckor sedan anslogos 4 miljoner kronor för att nedbringa priserna på konstgödselmedel, och man förespeglade lantmännen att de skulle få chilesalpeter till ett pris av 35 kronor per deciton. Vad lantmännen behöva i denna stund är kvävehaltiga gödselmedel. Härav finnes två sorter, som äro lämpliga att använda, chilesalt och svavelsyrad ammoniak. Den senare erhålles vid gasverken. Någon import av dessa gödningsämnen har tyvärr icke kunnat äga rum. Men inom landet finnas icke ringa kvantiteter, och såvitt man vet ligga de hos mellanhänder, och man påstår, att även städerna sälja sina förråd av svavelsyrad ammoniak till mellanhänder. Och dessa — som med rätta böra kallas för jobbare — fordra 60 kr. för chilesalt per deciton och nära på lika mycket för svavelsyrad ammoniak.

Det torde även bli nödvändigt, att därest vi för kommande år vilja undgå det elände, vi befinna oss i, stimulera produktionen såväl av höstsäd genom övergödning av fälten till våren som också av vårsåden. Och skall man lyckas förmå lantmännen att göra de uppoffringar, som äro ömskliga, så bör man redan nu fastställa priserna för den blivande skörden. Viktigast av allt är emellertid i detta ögonblick att få import till stånd. Det verkar *genast*, och därvidlag, herr statsråd, får man väl hoppas, att icke några diplomatiska spetsfundigheter försvåra denna import eller att icke sympatier eller antipatier för något av de stridande folken får inflytande härpå. Medgiv mina herrar, att det är en ynkedom att finna svenska män och svenska kvinnor, som icke mäktat under de svåra tider, vi befinna oss i, lägga band på sina känslor av vänskap eller hat till de olika stridande parterna. Över dem skall det nu svältande folket en gång fälla en dom för deras ofosterländska handlingssätt, den domen, att de icke äro värdiga att kallas svenskar.

Ja, herr statsråd, jag skall nu återkomma till de spörsmål, som jag nyss berörde, och ber att få sammanfatta dem i en hemställan till eder, om ni icke skulle finna det både nödigt och nyttigt, som det heter, att vissa åtgärder vidtagas för tryggande av livsmedelstillgången. Dessa åtgärder skulle vara, att livsmedelsnämnderna i kommunerna få rättighet att utav i kommunen beslagtagen brödsäd till maximipriset få behålla den för kommunens

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation.
(Forts.)*

Fortsatt debatt i anl. av svar å interpellationer. (Forts.) mindre bemedlade befolkning, såsom brödföda nödiga kvantitet, låta förmåla densamma och till självkostnaden tillhandahålla mjölet åt nämnda del av befolkningen; att utav beslagtagen havre behovet för fyllande av med beslaget avsedda ändamål främst toges av hos spannmålshandlandena befintliga lager samt hos jordbrukarna sådana förråd, som äro avsedda till försäljning, och att beslaget i övrigt fortast möjligt häves; att hos handlandena och de större kvarnarna nu befintliga och framdeles importerade fodermedel fördelas rättvist mellan lantbrukarna och sålunda även komma småbrukarna till del; att åtgärder vidtagas för att hindra de firmor, som erhållit monopol på försäljning av utsäde, att för dessa betinga sig oskäligt höga pris; att i landet befintliga lager av kvävehaltiga konstgödselmedel med undantag av jordbrukarens för eget behov avsedda förråd beslagtagas och tillhandahållas jordbrukarna; samt att priserna på årets blivande skörd snarast möjligt fastställas.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman! Då jag naturligtvis har ganska svårt att besvara alla de många detaljer i denna fråga, som under denna debatt framkommit, ber jag först att i några större drag få rekapitulera vad jag kanske redan förut i denna kammare har sagt.

Att ransoneringen av höstsåden kom till stånd berodde ju därpå, att under höstens lopp man blev allt vissare och vissare om, att den rikliga skörd, som vi väntade, skulle bliva rätt så undermålig. De septembersiffror, som kommo fram, visade, att vi hade att påräkna en mycket god skörd. Jag ber då herrar lantmän erinra sig, att det är dock från dem, som dessa siffror ytterst komma, då ju preminäruppgifterna hämtas från lantmännen. Emellertid, novembersiffrorna visade en så stark tillbakagång, att det stod för dem, som hade därmed att skaffa, klart, att det icke var skäl att dröja med ransoneringen. Men ännu vid den tiden voro ju våra höstarbeten ute på fälten så försenade, att mycket litet var tröskat av den skörd, som kommit in. Och jag säger de orden huvudsakligen till dem, som velat framkasta, att man skulle börjat denna ransonering långt tidigare. Jag säger, det jag icke tror, att det finnes några lantmän, som vilja åtaga sig att ännu innan en skörd är bärgad uppskatta vad den kommer att giva i tröskat skick. Jag vill påstå, att till och med sedan skörden kommit så långt, att den inkörts, och man således har reda på lassens antal, så blir det dock en ganska vanskelig sak att med större säkerhet kunna säga, hur mycket såd man har i bingarna i logen. Emellertid, på grund av det sena höstarbetet kom tröskningen så sent i gång, att det ännu, när ransoneringen beslöts och inventeringen skedde, visade sig, att vi hade rätt mycket otröskad såd kvar, som således ej kunnat mätas eller vägas, utan endast uppskattas.

Nu har i dag från två håll förebräts mig, att icke redan i december beslag togs på allting, på korn över hela landet och på

havren. Ja, det kan ju hända att, om man varit så säker, som herr Thorsson lät påskina att han var, så skulle man vågat göra det. Men när man har siffror för ögonen, som visa, att vi böra kunna reda oss med beslag uteslutande på brödsäd, vartill jag räknar även kornet i Norrland, samt då icke ännu något hinder var lagt för vår import från Amerika, utan denna hade gått bra under höstens lopp och även fortfarande inköp kunde göras, då frågar jag: borde man sträcka sig längre än man ansåg nöden kräva? Det var anledningen till att beslaget blev sådant det blev då. Tyvärr ha ju de inkomna deklarationerna sedermera visat ett underskott — då siffran nu varit synlig i tidningarna, drager jag mig icke för att säga den — på brödsäd av nära 200,000 ton. Samtidigt med upptäckten härav, som skedde i februari, då deklarationerna summerades, drogs till följd av de krigförande makternas åtgärder mot varandra ett stort streck över förhoppningarna på fortsatt import.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)*

Man har sålunda dessa två förhållanden framför sig att räkna med: å ena sidan brist på vad man med säkerhet hoppades vara i besittning av inom landet, å andra sidan de nytillkomna import-svårigheterna. Jag sade: *med säkerhet*, ty vi hade gjort våra beräkningar med ledning av de *lägsta*, statistiska siffror, som inkommit rörande den inhemska skörden, och ytterligare reducerat dessa siffror med 5 procent, innan vi fastslog siffrorna för ransoneringen. Med den låga siffra som deklarationen visade, å ena sidan, och med å andra sidan avseende fäst vid att det tydligen förefanns stora svårigheter för fortsatt import uppstod naturligtvis den frågan: huru skulle vi då reda oss? Jo, då måste vi taga det steg, som skulle föra säkrast till målet: man måste se till, huru stora kvantiteterna av befintlig vårsäd voro i landet, och som behövde reserveras för brödsäd, och lägga beslag på dessa. Herrarna veta, att, enligt vad statistiken visar, vår havreskörd år 1916 var 1,350,000 ton, under det att den t. ex. 1914, som var ett klen skördeår, uppgick till endast 763,000 ton. Vad blandsäd beträffar, visar statistiken siffran 365,000 ton, under det att den 1914 var 196,000 ton. Om man tar en period på 5 år, så visar det sig vid en jämförelse med en medelskörd under dessa år, att vi i år erhållit ett överskott av ungefär 200,000 ton. Då kunna herrarna fråga: om ni tror, att det finnes 200,000 ton vårsäd över det normala behovet, varför gör ni då ett så stort grepp, att ni går ned till allt korn och 50 procent av havren? Jo, mina herrar, detta sker därför att man icke ånå vill se sig besviken i sina förhoppningar. Det kan nämligen hända, att vårsåden visar sig vara mindre än vad statistiken angivit, och då är det ju lyckligt, att man gjort inventeringen så pass grundlig, att man icke behöver förnya den, då detta säkerligen för lantmännen skulle vara ännu obehagligare än att underkasta sig den inventering, som nu förestår. I det svar, som jag lämnade på herr Anderssons interpellation, har jag emellertid tydligt framhållit, att det är meningen att göra uttaget av dessa icke fullt 200,000 ton vårsädsspannmål

Fortsatt debatt i anl. av svar å interpellationer.

(Forts.)

så individuellt som möjligt. Det är icke meningen, att man skulle gå fram schablonmässigt, utan meningen är, att nämnderna skola sätta sig in i de förhållanden, som äro rådande på de olika gårdarna, och det är därför deklarationsblanketterna innehålla icke blott uppgifter rörande blandsäd, korn och havre utan också uppgifter på innehav av andra fodermedel, antal djur o. s. v. Man eftersträvar som sagt att göra uttagen så individuella och så litet besvärande som möjligt. Härmed tror jag mig också ha besvarat herr Hamiltons fråga till mig, huruvida man icke borde göra dessa uttag särskilt hos handlande, som ha värsäd till salu. Jo, det är ju klart, att där det skadar minst att taga, där skall det tagas.

Att vi samtidigt med värsäden också beslagtogo potatisen syntes mig också hårt. Men av skadan blir man vis, och jag har funnit, att så snart man ansett sig behöva göra ett ingrepp någonstades, så visa sig verkningarna härav genast på annat håll. Jag tror, att hade vi låtit potatisen vara, så hade kanske potatisförrådet kommit att sväva i en mycket stor fara. Vi veta, att när råg och vete beslagtogs och ransoneringen måste genomföras, människor hänsynslöst kastade sig över kornflingor och gryn och sådant, och därför misstänkte jag, att i samma ögonblick som det bleve känt, att vissa kvantiteter foderspannmål skulle uttagas, skulle man med all sannolikhet komma att kasta sig över potatisen såsom utfordringsämne. Vi hava i år icke vidare gott om potatis — icke full normalskörd — och dessutom har potatisen visat benägenhet att icke hålla sig. Alltnog, jag tror, att försiktigheten bjöd, att det blev en samtidig inventering på potatis för att man skulle kunna erhålla visshet om även denna frågas läge. Såväl jag själv som jag vågar påstå även de personer, som jag har att stödja mig till i dessa kinkiga frågor — personer om vilka jag hyser en helt annan mening och åsikt än herr Olofsson i Digerås — skola så långt detta är möjligt, låta oss angeläget vara, att, så snart ske kan med hänsyn till landets säkerställande i fråga om dessa varor, lätta beslaget och sålunda icke göra olägenheter härav för lantmännen större än nöden absolut kräver. Det är därför jag innerligt hoppas, att Sveriges lantmän, för hvilka dessa åtgärder givetvis måste innebära ett hårt slag, måtte visa lugn och kallblodighet och avvakta, om icke denna fråga reder sig. I ett av de länder, som äro indragna i kriget har man säkerligen icke fått använda på långt när så mycket av sin säd till utfordring av sina djur som vi ha kvar efter det beslut fattats om de inköp, som nu kunna behöva göras av värsäden för brödspannmålsbehovet. Men det har visat sig, att även om avkastningen från ladugårdarna minskats, så har man dock kunnat ge sina djur en nog så bra skötsel. Om statistiken är riktig, så har man endast obetydligt behövt sätta ned djurstocken, och det vill synas som om djuren, sedan de något hunnit vänja sig av med den höga utfordring, varmed de under senare år blivit bortskämda, skulle ha lyckats gå upp igen med hänsyn till avkastning.

De komma visserligen att till att börja med falla av, när de

måste undvara all denna massa kraftfoder, som hitintills givits dem, men sedan de hunnit vänja sig vid den nya utfodringen torde de åter åtminstone något komma att öka avkastningen, så har det visat sig i utlandet. Jag ber att i detta sammanhang som en god och lämplig siffra, som jag tror, att man kan lita på, få anföras, att vi ha 7 miljoner ton hö från förra hösten, vilket är 2 miljoner ton mera än som inbärgades hösten 1915. Vi ha haft en god sträskörd, vi ha gott om hö och gott om halm, och har man det, så kan man sköta fram sina djur, även om djuren icke kunna hållas uppe i avkastningen därav.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Här har från olika håll — jag menar deras, som klandra mig, därför att jag skulle vara för efterlåten, och deras, som klandra mig, därför att jag skulle vara för sträng — uttalats missnöje över maximiprisen. Herr Thorsson klandrar, att, ehuru det sättes maximipris på mångt och mycket, de icke införas nog skyndsamt och på flera varor, och andra säga, att det är maximiprisen, som göra, att vi icke ha tillräckligt med brödsäd i landet. Ja, mina herrar, jag är rädd för maximiprisen, och detta därför att det visat sig, att maximipris som tillgripits, visa sig hava haft en tendens att stoppa handeln. Jag tror, att var och en, som sysslat med maximiprisen, har en dålig erfarenhet av dem. Därför är det givet, att, om man delar min uppfattning och erfarenhet, man måste vara med om att gå försiktigt tillväga, när det gäller sätandet av maximipris. Man får dock se till, att man beträffande denna sak icke gör sig skyldig till ensidighet. När det t. ex. gäller att reglera varor, som stå i ett visst intimare samband med varandra, får man kanske icke draga sig för att, när man anser det alldeles oundgängligt, tillgripa maximipris. Med hänsyn till maximiprisens avvägning är det dock ofantligt svårt att träffa det riktiga. Och givet är, att de som i maximiprisen endast se ett medel för konsumenterna att få en billigare vara, måste sträva efter, att sådana pris införas — vartill erfordras ständiga beslag och ständig ransonering eller fördelning på annat sätt genom statens försorg — under det att producenterna, som finna, att maximiprisen för dem medföra ofördelaktiga verkningar, måste anse, att de äro skadliga för produktionen. Jag har försökt sätta mig in i bådas tankegång och försökt att så långt det varit möjligt träffa den riktiga medelvägen.

Emellertid vill jag i detta sammanhang säga, att jag tror, att vi äro komna därhän, att vi även för framtiden måste söka skaffa en viss säkerhet för produktionen. Den proposition, som Kungl. Maj:t redan framlagt angående höjda pris för sockerbetsodlarna, har visat regeringens tanke i detta fall, och jag håller på med arbetet på en proposition, som jag hoppas att denna kammare, efter vad jag i dag hört, kommer att behandla med förståelse och välvilja. Det är en proposition angående säkerställande av priset på lantmännens produkter i vissa fall till särskilda belopp och i andra fall genom annan säkerhet med hänsyn till kommande skörd. En sådan proposition är emellertid ofantlig svår att ut-

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.

(Forts.)

arbeta, och jag har ännu icke fått den färdig, men hoppas, att förberedelserna snart skola vara färdiga, så detaljbearbetningen kan ske. I och för förberedelserna till denna proposition äro synnerligen vidlyftiga arbeten gjorda rörande produktionskostnaderna, och det får jag, till ursäkt för mig själv gent emot anmärkningar från lantbrukarhåll, säga, att det verkligen är mycket vanskligt att uppgiva, huru stora produktionskostnaderna äro på en lantbruksprodukt. Dessa kostnader äro nämligen av så många skilda slag, att det är orimligt svårt att räkna ut vad en särskild del av dem kostar, och därför är det också så svårt att för lantmannaprodukter bestämma vad som bör anses som de riktiga maximiprisen.

Ja, mina herrar, om jag nu skulle försöka att besvara en del av de anmärkningar, som i dag kommit fram mot mig, skulle jag vilja börja med de anmärkningar, som herr Thorsson gjort. Han påstod, att priset på gryn och flingor icke ännu hade sänkt sig. Det beror naturligtvis därpå, att under tiden strax efter regleringen då, som jag förut sade, alla tycktes kasta sig över just dessa varor, som voro fria, det blev med dem, såsom alltid vid stor efterfrågan på en vara, att handlandena höjde priset. Nu sedan även dessa varor ransonerats, kan det emellertid icke bli någon rusning efter dem. Vidare få vi, sedan vi lagt beslag på vårsäden, genom den vårsäd, som får användas för grynkvárnarna och genom folkhushållningskommissionen utlämnas till dem, medel att, om icke priset av sig självt sjunker tillräckligt, reglera priset. Det vill säga, en grynkvarn får icke någon spannmål, om den ej förbinder sig att sälja grynen till visst pris. Sedan sade jag i svaret till herr Thorsson att, skulle ingenting annat hjälpa, så komme nog maximipris även där.

Herr Thorsson förebrädde mig, att vi icke hade beslagtagit och satt pris på kaffe förut. Det vet herr Thorsson anledningen till. Vi fingo ju på grund av viss överenskommelse under en tid av sommaren till vårt förfogande stora kvantiteter kaffe, som ställdes till livsmedelskommissionens förfogande, och som kunde utsälas till billigt pris. Det var anledningen till att ingen annan åtgärd då vidtogs. Herr Thorsson sade redan i remissdebatten och har i dag upprepat det, att kaffet nu stigit till 5:50 kr. Jag kan säga herr Thorsson, att jag dagen därefter såg i en tidning annons om utmärkt gott kaffe för 2:50 kr. Jag tänkte klippa ut annonsen och skicka den till herr Thorsson men glömde sedan av det. Emellertid, skämt åsido, nu är vårt kaffeförråd beslagtaget och priset så gott sig göra låter reglerat. Det är rätt kinkigt med kaffet, därför att här i landet finnas stora partier kaffe, som ej tillhöra oss, samtidigt som det i utlandet finnes betydligt större partier kaffe, som tillhöra svenska köpmän, men som vi icke kunna få loss. Detta gör, att det kan vara rätt så många kinkiga saker i samband med kaffefrågan, som jag nu icke här närmare kan gå in på.

Sedan skulle jag vilja giva ett svar till herr E. A. Nilson i Örebro. Herr Nilson hade godheten att i går afton lämna mig

sitt svar, vilket har gjort, att jag har kunnat sätta upp ett svar på de anmärkningar han i dag hade. Jag skall därför nu be att få göra några tillägg. Jag ber att först och främst få upptaga till granskning det av herr Nilson framställda förslaget, att kommunerna skulle med avseende på brödsädsregleringen bliva, såsom herr Nilson uttrycker det, »självhushållande organ», skulle själva var för sig få handhåva regleringen inom sitt område.

Herr Nilson hänvisar till Tyskland, där en sådan anordning är i viss utsträckning genomförd. Jag ber att genast få förklara, att enligt såväl min som folkhushållningskommissionens uppfattning en dylik anordning icke skulle lata sig genomföras här i landet. Förhållandena i de två länderna äro varandra så olika, att de icke kunna jämföras. Vad som kan göras i Tyskland, kan ej göras i Sverige. Och jag tvekar icke att påstå, att genomförandet av brödsädsregleringen i Sverige är ett betydligt svårare företag än i Tyskland. Först och främst vill jag erinra om att i Tyskland, som kämpar för sitt liv, hela folket helt naturligt är genomandat av en disciplin och en självuppföringsvilja, som väl knappast är tänkbar under andra förhållanden än där kriget rasar vid landets alla gränser. Vidare ber jag att få påminna om den olika formen på dessa båda länder. I Tyskland är såväl jordmännen som klimatet något så när lika över hela landet. Där kan man tänka sig en uppdelning av landet i delar, vilka få försöka hushålla för sig själva med vad de ha, och göra utbyte endast i vissa fall. Tänken er, mina herrar, i stället Sverige, med det rika, bördiga och feta Skåne och det översta Norrland, där det icke finnes någon brödsäd! Hur skall man kunna tänka sig att indela Sverige i distrikt och säga, att varje del skall sköta sig självt. Det tror jag vore nästan omöjligt. Men även andra organisatoriska frågor spela där in. Tyskland äger en slags lokalförvaltning med kommunalförbund, som vi icke alls hava. Tyskland har nämligen redan under fredstid en organisation med stora områden, icke alls motsvarande våra socknar, utan flera härader. Dessa äro fullt organiserade av statsunderhållna styrelser. Någoting sådant hava vi icke alls här i landet. Våra små kommunalnämnder, som i regeln sköta samma uppgift och därvid få skälig ersättning för vissa utlägg och besvär, kunna icke vara lika ansvariga som dessa statsförvaltningar. Folkhushållningskommissionen har indelat landet i spannmålsdistrikt och bröddistrikt, och kommissionens avsikt har varit, att dessa distrikt skulle vara i viss mån självförvaltande. Erfarenheten har emellertid redan givit vid handen, att någon större grad av självständighet icke kan i regeln förväntas ens hos de tillfälliga administrativa myndigheter, som måst skapas. Vad beträffar de kommunala nämnderna, som var inom sin kommun fullgöra det dem ålagda särdeles betungande arbetet, är jag övertygad, att, om herr Nilson hade tillfälle att göra ett besök hos folkhushållningskommissionen eller skaffa sig ett samtal med någon av kommissionens medlemmar, herr Nilson snart nog skulle utan tvekan vitsorda, att tanken på att göra kommunerna till

*Fortsatt debatt
i ansl. av svar
på interpellation-
tioner.
(Forts.)*

Fortsatt debatt
i ansl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)

självständiga enheter icke kan omsättas i praktik. De utdrag av brev från olika kommuner, som herr Nilson uppläst, giva för övrigt redan de åtskilliga bevis för riktigheten av vad jag sagt. De klagomål, som anföras, gälla nämligen till stor del svårigheter, vilka den kommunala nämnden utan att därmed handla i strid med de givna instruktionerna äger rätt att avhjälpa och bör avhjälpa.

Jag vill särskilt anföra exempel från Gottland. Gottland har just för denna sak det så ordnat, som Gottland brukar hava det. 1914 på hösten, strax sedan kriget utbrutit, hördes oroliga röster från Gottland: Vi kunna bli alldeles isolerade här. — Genom Konungens befallningshavande begärdes, att det skulle bli fullständigt exportförbud för Gottland för allt vad livsmedel hette. Jag vill minnas, att det var den 7 augusti förbudet utfärdades. Det hade icke gått 14 dagar, förrän man kom och begärde att få förbudet upphävt av det skälet, att gottlänningarna icke kunde klara sig ensamma med sina råvaror. Ett av skälen härför var att det på Gottland icke finnes någon större kvarn utan endast några små tullkvarnar, så att den bättre spannmålen där icke kunde förmalas. Gottlänningarna få skicka sin spannmål till fastlandet, där den förmalas i de stora kvarnarna och därifrån återföres mjöl till ön. Precis så sker det nu med avseende på Gottlands spannmål.

I mitt interpellationssvar sistlidne fredag yttrade jag bl. a., att kvarnarnas vinstmarginal är klämd på ett sätt, som under normala förhållanden icke skulle vara tänkbart. Herr Nilson förklarar sig icke kunna dela denna min uppfattning. Jag är ju icke fackman på området, men så mycket förstår jag dock av de kalkyler, som av mig granskats med biträde av kännare av såväl stor-kvarnarnas som småkvarnarnas förhållanden, att jag anser mig hava goda skäl för mitt påstående. Kanhända herr Nilson är mera sakkunnig än jag i denna fråga, men jag undrar om vi äro så sakkunniga, att vi kunna ge oss in i dispyt om detaljerna. Då denna fråga svårligen kan här närmare dryftas av oss, som ju icke äro kvarnmän, hemställer jag att herr Nilson ville inhämta kännedom om alla de grundläggande kalkylerna hos folkhushållningskommissionen, som skall tillhandagå med alla upplysningar.

Herr Nilson har anhallit, att jag ville komplettera mina förut meddelade mjölpriskalkyler med en uttömmande kalkyl å rågmjölspriiset. Detta pris (per 100 kilogram) har beräknats sålunda:

80 % svensk råg	kr. 23: —		
frakt och inköpskostnader	» 1: 90	24: 90	} 26: 02
20 % utländsk råg	kr. 30: —		
upptagnings- och lagerkostnader	» 0: 50	30: 50	
mallön kr. 1: — och lagring 0: 25			1: 25
			kr. 27: 27

95 % uttag av 100 kg.	kr. 28: 70	Fortsatt debatt i anl. av svar å interpellation- tioner. (Forts.)
frakt till mjöldepå och omkostnader	1: —	
hamnpenningar	0: 15	
administrationskostnad	0: 51	
2 % grossistkostnad	0: 64	

K. 31: —

Råg säljes för 30 kronor per 100 kilogram, sålunda har staten därpå en förlust på 1 krona per 100 kilogram. Denna förlust, som staten tagit på sig, har jag tänkt, att vi skulle begära få täckt av de 24 miljoner kronor, som i statsverkspropositionen äro föreslagna att användas till förbilligande av vissa varor. Förut däremot ha vi ej behövt gå så långt. Vi ha verkligen sålt spannmål, särskilt förra hösten, för billigare pris än importpriset, men dessa kostnader ha kunnat täckas genom en del av tonnage-avgiften. Tonnage-avgiften har sålunda redan delvis använts för att förbilliga spannmålen.

Herr Nilson förklarar sig fortfarande vara av den uppfattningen, att det riktiga vore, att en var, som bor i en spannmålsproducerande trakt, bleve tillgodosedd med spannmål, innan något forslades från den platsen. Därigenom skulle han erhålla sitt mjöl till billigare pris än nu är förhållandet. Intet skulle vara för mig mera tilltalande än om så kunde ske, utan att den redan därifrån så svåra regleringsorganisationen bragtes att vackla och utan att den utjämning i kostnad-avseende, som dock måste vara en nödvändig förutsättning för ifrågavarande reglering, bleve satt åsido. Ingen kan mera än jag beklaga att mjölet fördyras för den mindre bemedlade befolkningen, men jag vill dock fråga, om icke herr Nilson med mig instämmer däri, att, om ej denna tvångsreglering genomförts, just dessa mindre bemedlade skulle råkat långt värre ut. Givet är, att i dessa dyra tider varje öres förhöjning på en vara är en betänklig sak. Jag tror dock, att just beträffande mjölet de bekymmer, man måste hysa därför, även kunna något överdrivas. Ett öres förhöjning på mjölpriset betyder för varje person en utgiftsökning på ett helt år av c:a 90 öre.

Manga och stora äro svårigheterna vid brödsädsregleringen. Jag hemställer, att dessa svårigheter icke måtte underskattas. Jag tror, att herr Nilson i viss mån gör sig skyldig till en dylik underskattning i de framställningar han till mig gjort. Jag ber honom emellertid vara övertygad om att intet skall underlåtas, för att regleringen skall kunna genomföras på det för befolkningen minst tyngande sättet. Jag är övertygad om att de ledamöter av riksdagen, som med folkhushållningskommissionen samrada, skola finna, att kommissionen är bejälad av en mycket allvarlig strävan att göra det i alla avseenden bästa av den föreliggande situationen, och jag begagnar detta tillfälle för att bedja de herrar riksdagsmän, som intressera sig för dessa frågor och hava tid därtill, att vid tillfälle besöka folkhushållningskommissionen. Jag skulle sätta stort värde därpå, då skulle ni få se, att folkhushållningskommis-

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)

sionen är en mycket stor organisation, större än ni kanske tänka er. När jag nu talar om mjölpriset, vill jag också med anledning av ett yttrande, som herr Nilson hade, säga, att det, såvitt jag kan påminna mig, aldrig har varit fråga om att utlämna *säd* till någon kommunalnämnd, utan det har nog alltid varit fråga om *mjöl*. Självhushållarna ha ju *säd*, men för övrigt har det aldrig varit tal om att utlämna *säd*. Med anledning av de anmärkning-
gar, som gjorts rörande skötseln av säden, vill jag säga, att jag de sista dagarna fått flera skrivelser, vari meddelats mig, att den eller den mannens höstsäd är av så dålig beskaffenhet, att brevskrivaren anser, att det är bättre att fodra djuren med den än att använda den till brödsäd. När vi nu behöva använda all höst-
säd till brödsäd, så är det ju bra lyckligt, att man kommit där-
hän, att en sådan vara, som i vanliga fall kanske skulle ha kasse-
rats, genom att den nu skickas till en ordentlig kvarn, där den
behandlas, torkas på ett visst sätt, skötes om, förmales och blan-
das med annan spannmål, blir en ör människor andvändbar föda.
Detta är ju alldeles givet en vinst.

Om man nu skulle tänka sig, att man skulle avstå mjölet
direkt, så skulle därigenom handelsprovisionen bortfalla. Att nå-
got annat skulle bortfalla, har jag svart att tänka mig, ty jag
tror icke, att man skulle kunna säga, att *den* mannen får det till
det priset, *den* mannen får det till det priset och *den* mannen får
det till det priset. Jag tror icke, att en så stor affär kan delas
upp på ett sådant sätt.

Med anledning av de mycket häftiga ord, varmed herr Olof-
sson i dag besvarade mitt svar på hans interpellation, skall jag för-
söka att i något lugnare ton ge några förklaringar. Jag förstår
icke, vad herr Olofsson menar, då han frågade, om det skånska
kornet skulle vara för gott eller någonting dylikt till mjöl i Norr-
land. Vi togo ju det norrländska kornet, därför att korn använ-
des huvudsakligen i Norrland till mjöl. Av det sydsvenska kor-
net var det ju meningen redan trån början att inköpa en hel del till
brödsäd, men då korn i de sydliga delarna av landet i regel icke
användes till brödsäd, så tillgreps man icke det i första hand. Nu
är det ju be-lagtaget alltsammans och kommer således att använ-
das till brödsäd både för Norrland och de övriga delarna av lan-
det.

Då herr Olofsson frågade: skall det bästa kornet gå till bryg-
gerierna, så förstår jag honom icke. Ty bryggeriernas kornbehov
är mycket nedsatt, och så vitt jag vet, ha de fått vad de behöva
redan i höstas. Jag tror alltså, att detta måtte vara någon miss-
uppfattning, att bryggerierna nu fritt få köpa korn.

Herr Olofsson talade något om potatismjölet. Jag vill säga,
att potatismjölfrågan tycker jag har varit den tråkigaste fråga
jag haft att göra med. Jag har hela tiden i stort sett följt de
personers råd, som blivit mig anvisade såsom sakkunniga och på-
litliga i sina uppgifter. Förra våren begärdes maximipris på po-
tatismjöl, men jag fann då, att det endast gällde stora affärer,

och att potatismjölpriset i minnuthandeln icke stegrats, och då ville jag visst icke lägga mig ut för maximipris, när det icke var till fördel för konsumenterna. Jag följde denna fråga mycket noga, och sedermera fram på sommaren sprang priset upp med 20, 25 öre på en vecka, och man sade, att ingen fabrik eller grossist släpper ut något potatismjöl i handeln vidare. Då tänkte jag, att när det således började träffa konsumenterna, var det rätta ögonblicket att gripa in. Jag tog då reda på hur högt priset borde sättas. Jag rådförde mig med de sakkunniga och fick veta, att det borde sättas något högre än vad som på våren föreslagits. Sedan, i höstas, fick man veta, att potatismjölet ställde sig i tillverkning något dyrare än förut. Då uppkallades dessa män från Kristianstads län, och jag frågade dem: hur högt anse ni, att potatismjölpriset nu bör bli, och de förklarade då, att det måste höjas samt att 40 öre vore ett lämpligt pris. Då höjdes priset ånyo efter vissa utredningar till 40 öre. Jag tror, att de sedermera uppkomna svårigheterna bero därpå, att det har blivit brist på vissa andra varor för åtskilliga industriella ändamål, och att det där visat sig, att potatismjölet kan användas såsom ersättningsämne. Detta blir icke vad vi kalla för potatismjöl, sådant som vi använda i våra hushåll, utan en potatismjölsmassa så att säga, som går direkt till fabriken och där användas för industriella ändamål. Det var då, som undersökningen gav vid handen, att det nog vore säkrast att upphäva maximipriset på potatismjöl, för att man skulle få fram verkligt potatismjöl. De som förstodo saken sade, att det kanhända någon vecka skulle bli rusning, men att vi sedan helt säkert mycket snart skulle få ett lugnt och jämnt potatismjölpris på omkring 60 öre. Då upphävdes maximipriset på potatismjöl med resultat, att det blev en alldeles vild spekulation i potatismjöl. För att man icke skulle okontrollerat få använda potatismjöl till tillverkning av potatismjöl får därför sådan tillverkning nu icke ske annat än efter särskild licens av personer, som äro tillsatta för att hålla räkning på vad som användes och hur dessa fabriker skötas.

På herr Hans Anderssons direkta frågor kan jag icke svara annat än att jag anser kliffrågan vara en mycket viktig fråga. Därför finns det också särskilda förbindelser, som kvarnarna få skriva under, att försöka tillhandahålla dem, som frivilligt sälja sin varsäd, kli till så stor mängd av avfallet som möjligt. Sedan var det detta meddelande om att i Skåne vissa personer ha bara korn till kraftfoder och att de drabbas mycket hårt av beslaget. Jag vill därvidlag bara nämna, att jag hoppas, att nämndernas instruktioner skola vara så fullständiga, att dessa förhållanden måtte komma att regleras så långt sig göra låter. Vidare anförde herr Hans Andersson, att det var beklagligt, att det icke tilläts större export av kött förra vecksn. Det är ju bestämt för länge sedan, huru många slaktade djur som skola föras ut per vecka, och jag kan icke, om det kommer flera djur till en marknadsdag i Malmö, ingripa och säga, att den dagen flera få exporteras. Jag

*Fortsatt debatt
i ansl. av svar
på interpellationer.
(Forts.)*

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)*

har i mitt interpellationssvar framhållit, att om på grund av beslaget nedslaktning måste vidtagas, så skall regeringen taga under övervägande, huruvida det icke är skäl, att också någon ökning i exporten får äga rum.

Vidare tyckte jag, att herr Hans Andersson påstod, det jag sagt, att det icke hade någon betydelse, hur det gick med hushållsgrisen. Jo, herr Hans Andersson, den håller jag styft på, och jag tror, att det hemma på min gård icke finns någon, som icke har sin hushållsgris. Jag tycker, att det är en sak, som man skall hålla på, att varje hushåll har sin hushållsgris. Men jag tror icke, att hushållsgrisen svävar i så stor fara, ty det hushåll, som har hushållsgris, har nog också rätt mycket att ge den. Förutom hushållets köksavfall finns det småpotatis och det finns potatis som skall plockas ur o. s. v., så någon direkt fara tror jag här icke föreligger. Jag hoppas också, att det, när potatisinventeringen är slut, skall visa sig, att man skall kunna ge större frihet vad beträffar potatisen. Potatisbeslaget har egentligen kommit till för att vi skulle få en översikt över, hur vi ha det med potatisen i landet.

Ja, mina herrar, jag kanske har talat både för länge och för mycket, och ändå är det kanske många saker, som jag bort svara på ytterligare, men jag vill icke gärna gå in på frågor, som icke direkt röra interpellationerna, därför att jag då är rädd att komma ut på ett allt för vitt fält. Jag vill endast till greve Hamilton säga, att några av de åtgärder, han i dag förordat, hoppas jag vid dagens konselj, som jag på grund av detta plenum ej haft tillfälle närvara vid, redan äro beslutade. och sedan skall jag da jag får tillfälle att rådgöra med greve Hamilton såsom sakkunnig för säkerställande av produktionskostnaderna för vissa lantmannaprodukter, be att direkt få svara honom. De frågorna komma för övrigt, hoppas jag, fram till riksdagen kanske ganska snart.

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Villigt skall jag medgiva, att det i dessa dagar är mycket svårt att vara jordbruksminister i detta land, men tyvärr kan jag icke av herr jordbruksministerns uttalande hämta tröst och hopp. därtill kommer att jag måste säga mig, att det är herr jordbruksministerns och regeringens egen skuld, att vi nu befinna oss i denna svåra situation. Jag medger, att när man skall försöka ena tvenne, som det synes, motsatta parter, så erbjuder det stora svårigheter. När herr statsrådet försökte göra konsumenterna en vänlig gärning genom att sätta maximipriserna så lågt som möjligt, så underlät han att vidtaga en annan åtgärd som samtidigt bort komma till utförande nämligen att förbjuda utfodring av kreatur med brödsäd. Denna underlåtenhet var en vänlig handling mot producenterna. Det är klart, att dessa två i sig själva goda handlingar ha förorsakat den svåra ställning, som vi för närvarande ha. Till detta kommer ju först, att först i oktober månad, den 25, bemyndigades livsmedelskommissionen att från Amerika inköpa behöfliga livsmedel.

Då var allt försent. Stark import under sommar och höst 1916 hade räddat situationen.

Det är ju tydligt, att hade livsmedelsanskaffningen skett under sommaren och hösten, skulle ställningen i detta land varit helt annan, än den nu är.

Under diskussionens gång har icke så mycket berörts en fråga, som jag emellertid tycker borde föras fram, nämligen den framtida importen av spannmål och fodervaror. Icke kan man säga, att denna är alldeles stängd för någon längre tid framåt. Därför vore det av vikt att få höra, om icke herr statsrådet har den åsikten, att man fortast möjligt bör igångsätta förnyad import. Vi veta, att det inköpts spannmål i Amerika, och man borde försöka att så fort som möjligt få den hem. Det har berättats för mig, att England haller en väg öppen över Nordsjön till Norge, genom den tyska u-båtsblockaden och jag hoppas att svenska regeringen gör allt vad i dess förmåga står för att använda den vägen vid snar kommande export, över alla andra hänsyn bör stå omsorgen om att få livsmedel för svenska folket och fodermedel för dess djur.

En sak, som är av allra största vikt för framtiden, om det visar sig, att importen blir förhindrad, är även fördelningen av de livsmedelsvaror och fodervaror vi ha inom landet. Jag tror emellertid, att i synnerhet fördelningen av fodervarorna för närvarande lämnar mycket övrigt att önska. Det är ju så, att överenskommelse träffats med ångkvarnarna, att jordbrukarna skulle få tillbaka vetekli av sin sålda skörd. Detta få de mycket olika. För de jordbrukare, som från början lojalt böjde sig för regeringens ukas att sälja spannmål — till det dåvarande lägre priset — finns det knappast möjlighet att nu få något kli tillbaka. Men för de jordbrukare, som dröjde längre med att leverera vete, står denna utväg öppen. Det ligger en uppenbar orättvisa i, att de, som handlat lojalt, ha svårare att få kli än de andra, vilka dessutom fått mera betalt för sin spannmål. Här borde något göras för att fördelningen skall bli jämnare, och jag tror, att det finns de, som äro lämpliga för att verkställa denna fördelning och som förut icke varit anlitade i hithörande angelägenheter. Nämnarna i de olika kommunerna ha ju haft med dessa saker att göra. I Sverige finnes det ett par tusen spannmålshandlare och några hundra stycken inköpsföreningar. I deras böcker finns Sveriges jordbrukare inskrivna, och där kan man få veta, hur mycket fodersaker dessa använt föregående år, vilket kunde vara till ledning vid fördelningen av de fodervaror, som finnas. Jag hemställer till herr statsrådet, om det icke vore lämpligt att genom dessa verkställa en fördelning, och jag tror, att man på så sätt skulle erhålla en rättvis fördelning.

Emellertid, vad som kräves för framtiden är även, att konstgödning ställes till jordbrukarnas förfogande. Det är högeligen att beklaga, att svenska lantmännens fartyg Hugo Hamilton träffades av en tysk torped och nu ligger på havsbotten. Det måste

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)*

ordnas så, att jordbrukarna få annan gödning i stället för den, som sänktes. Man måste försöka att på något sätt få en överenskommelse med England till stånd om import av chilesalt, ty utan sådan gödning finns det ingen möjlighet att få någorlunda god skörd under året. I synnerhet gäller detta sockerbetsodlingen, som är i huvudsak beroende av att det finns tillgång på chilesalt. Skulle icke detta låta sig göra, ville jag rekommendera att herr statsrådet att förfara mot dem, som ligga inne med gödning — ty det finns chilisalt och det finns ammoniak i landet — på samma sätt, som man förfarit mot jordbrukarna, nämligen beslagtagna allt, som finnes hos dessa upplagringsmän för att fördela det bland landets jordbrukare. Greve Hamilton angav, att priset var 60 kronor för chilesalt. Jag har icke hört detta förut, men även om priset vore något lägre, så är det i alla fall för högt för att en enskild jordbrukare skall kunna förskaffa sig denna vara. Då herr statsrådet visat sig vara i besittning av en så hård hand, när det gällt jordbrukarna, så vore det icke för mycket begärt, ifall herr statsrådet även visade denna hårda hand gent emot dem, som inneha det jordbrukarna ovillkorligen behöva för en blivande bra skörd, nämligen chilesalt och gödningsämnen över huvud. Det är tydligt, att det är oerhört svårt att under nuvarande förhållanden få det hela ordentligt reglerat. Men det är att hoppas, att vi lärt av det skedda, ty av skadan blir man vis. Och vad herr statsrådet anförde rörande denna sak ger också anledning till förhoppning, att man skall kunna lösa även denna fråga.

Det var vidare en annan sak, som borde här föras på tal. Enligt vad livsmedelskommissionen uppgivit, är det ju förbjudet att sälja majs-kakor och kli åt andra än jordbrukare. Det finns dock en talrik klass här i landet, som icke kan räknas som jordbrukare men i alla fall behöver var sitt lilla parti av dessa varor. Jag skulle nästan tro, att det är på grund av glömska, att dessa äro utestängda. I fall man bara tänker på äggproduktionen, är det än massa småfolk i vårt land, för vilka denna är en välbehörlig inkomstkälla. Alla dessa bli utestängda, om det får säljas majs-kakor och kli endast till jordbrukare. Det voro till skada för landet, om den hönsstam, som finnes hos småfolket, skulle nedslaktas. Därför bör en ändring av bestämmelserna göras. Det samma gäller även i fråga om hushålltgrisen. Det finns många som hålla en sådan utan att ha något jordbruk till sitt förfogande. Vore det icke möjligt att låta dem få sin del av de varor, som de behöva för att föda upp sin gris? Det är för dem en stor ekonomisk fråga.

Herr vice talmannen, som åter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade härefter ordet till

Herr Berg i Staby som yttrade: Jag ber bara att få stanna vid några detaljer av denna omfattande fråga. Dessa detaljer

äro redan förut åtminstone delvis berörda, varför jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt.

Jag kan icke hjälpa, att också jag stannar vid förhållandet med hushallsgrisen. Den saken tycker jag är utav så ofantlig stor vikt, att jag icke kan förbigå den med tystnad. Herr statsrådet anförde i sitt svar på herr Hans Anderssons interpellation: »Statarens hushållsgris torde alltså ej på grund av det senaste beslaget i allmänhet löpa ökad fara för livet». Orsaken härtill angavs vara, att det fanns småpotatis och skämd potatis att ge grisen, och vidare anfördes, att potatisen stod i så högt pris, att det lönade sig bättre att sälja den. Jag tror, att såväl småpotatisen som den skämda tidigare under vintern blivit utfodrad, ty den har man tagit till först. Vad beträffar det höga pris, som betalas för den potatis man kan avvara, betyder det icke mycket, därför att grisen är för de personer det här gäller det förnämsta. De måste därför se till att framför allt denna får sin föda. Därför, när de icke få använda potatis, fråga de: vad skola vi då ge grisen?

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Jag skulle icke yttrat mig om detta, ifall det ej varit så, att en ledamot av livsmedelskommissionen på förfrågan om hur författningen skulle tolkas i en viss punkt, förklarat, att det torde komma att utfärdas en kompletterande förordning. Jag tänkte då, att en ändring skulle kunna införas i det avseende jag här berört. Om jag förstått saken rätt, föreligger ingen uppgiftsplikt för ett kvantum potatis, som är under femhundra kilogram. Det synes mig ligga nära till hands, att man beträffande denna kvantitet eller ännu hellre en kvantitet något därutöver, låt oss säga sjuhundra kilogram, lämnade frihet med avseende på användningen. Då finge den kategori av personer, som det här är fråga om, möjlighet att uppföda sin hushållsgris med sitt tillgängliga potatisförråd. Jag har föreslagit siffran sjuhundra kilogram, därför att det är ett kvantum, som de i allmänhet ha inne, och detta räcker till utsäde, till hushållet och till uppfödning av en gris. Sakens betydelse betonas i ett uttalande, som gjordes vid Uppsala läns hushållningssällskaps talrikt besökta sammanträde i lördags. Jag ber få uppläsa uttalandet i vad det rör denna fråga:

»I konkurrensen med industrien om arbetskraften är jordbruket redan under normala förhållanden underlägset på grund av driftens ringa ekonomiska bärighet, och under nu rådande kris har jordbruket ej heller varit i tillfälle att höja arbetarnes avlöningar i samma grad som industrien. Hittills hava dock jordbrukets arbetare i ett hänseende haft försteg framför industriens, nämligen genom tryggad tillgång på några av de viktigaste livs-förnödenheterna. Inskränktes nu även denna förman och sättes härigenom jordbrukarna ur stånd att fullgöra sina kontraktssenliga förpliktelser mot arbetarna, kommer detta utan tvivel att ytterligare försvåra jordbrukets arbetarfråga och därmed den framtida produktionen. Förutom genom tilldelande av tillräckliga ransoner synes även någon lättnad böra beredas jordbruksarbetarna i fråga

Fortsatt debatt om förbudet att använda potatis till utfodring av svin, en för i anl. av svar denna samhällsklass ytterst viktig inkomstkälla.»
å interpellationer.

(Forts.)

Så var det en annan detalj jag ville beröra. Det synes mig, som om någon oklarhet råder om vad meningen i den nu utkomna förordningen är med avseende på uttagning av havre och blandsäd samt korn. Sammanställer man 2 § med bestämmelserna i 4 §, ser det ut, som om man icke av blandsäd och havre först finge uttaga utsädet — vilket däremot tyckes vara fallet med avseende på korn — utan att utsädet skall tagas av den halva utav blandsädes- och havreförrådet, som jordbrukaren får behålla. Under sådana omständigheter skulle det kvantum, som han har att räkna med till utfodring, bli synnerligen litet. Jag undrar därför, om icke, ifall en kompletterande förordning kommer ut, det förhållandet skulle kunna ändras, så att samma bestämmelse blir gällande för havre och blandsäd som för korn, sålunda att utsädet först får uttagas och att sedan återstoden av förrådet delas i två hälfter. Man kan säga, att denna sak kommer att ordnas, när jordbruksrådet eller det kommunala rådet på varje plats får bestämma vad som skall uttagas, men enligt min mening dröjer det härigenom alltför länge, och det vore av största vikt att få klarhet i saken fortast möjligt.

Det säges till oss jordbrukare, att vi skola vara besinningsfulla och lugna och framför allt icke sälja våra djur. Jag har tyckt mig finna, att det råder fullkomlig besinning bland lantbrukarna; det räknas och väges mera i dessa dagar än någonsin annars, och det just för att man skall få klarhet om hur utfodringen skall ställas.

Härvid komma lantbrukarna dock i allmänhet till det resultat, att kreatursstammen i någon mån måste minskas. Man finner med sin fördel förenligt att ge det foderförråd, som man har till sitt förfogande, till de djur som producera mest både med avseende på nötkreatur och med avseende på svin, och sålunda måste de djur, som icke lämna avkastning under den närmaste tiden, fortast möjligt gå till slakt. Detta anser jag vara ett uttryck för en klok hushållning. Det har också visat sig redan från slakthusen, att tilloppet av slaktdjur ökats väsentligt. Under sådana förhållanden skall jag be att kraftigt få understryka vad som särskilt betonas av herr Hans Andersson, nämligen att det vore önskligt, om prisen på djur, som måste gå till slakt, genom statsåtgärder kunde vidmakthållas något så när vid det nuvarande läget. Det är nämligen en sak, som för oss lantmän är svårare att fördraga än mycket annat, och det är, att genom de ändringar i prisläge, som nu alltemellanåt inträffa för våra varor, vi lida stora förluster medan mellanhänder göra vinster på grund av våra förluster. De låga pris som vi få för våra varor komma icke konsumenterna direkt till godo, utan vinsten stannar någonstans i mellanhändernas fickor, och detta tror jag är en sak, som hos lantmännen väcker rent av förtrytelse.

Till sist vill jag endast framhålla nödvändigheten av att ut-

tagningen av spannmål på de särskilda gårdarna måtte ske fortast möjligt. Jag kan ej se, att med de anordningar, som äro tilltänkta, i detta skall kunna ske förr än om ett par tre månader, och det vore synnerligen att beklaga, om jag hade rätt härutinnan. Jag vill därför som sagt uttala önskvärdheten av att uttagningen sker fortast möjligt, så att man får veta, vad man har att fodra med.

*Fortsatt debatt
anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Vidare anförde

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar. Jag vill endast något vidröra ett par punkter i det svar, som av herr statsrådet lämnades på de frågor, som herr Andersson i Skifarp framställt till honom. Men innan jag gör det, är jag i tillfälle att lämna ett svar på den fråga, som gjordes av herr Berg i Staby. Det gällde uttaget av havre, och i vilken del av dessa delar, den beslagtagna eller den, som lantbrukaren får behålla, som utsädet ingår. Enligt den första förordningen förhöll det sig så, att utsädet ingick i den del som icke beslagtogs, men nu har det genom en förordning som kommer eller redan har kommit blivit förändrat därhän att först får lantbrukaren taga ifrån 500 kg. sedan sitt utsädesbehov och därefter dela den återstående säden i två lika stora delar, varav den ena beslagtages och den andra får av honom användas. Denna förändring innebär för lantbrukaren en synnerligen stor fördel och är av behovet särdeles påkallat.

Jag vill sedermera något vidröra det svar, som av herr statsrådet lämnades på den första av herr Anderssons frågor, den som gällde lantbrukarens rätt att återbörkomma kliet. Jag kan fullt fatta det svar som lämnats, att det icke kan givas någon garanti för att lantbrukaren i varje fall skall återfå kliet då havren i vissa fall skall gå till andra ändamål än förmalning. Men detta förhållande gör, att det blir så mycket angelägnare för honom, att den kvantitet havre, som tages från honom, blir så liten som möjligt. Och denna kvantitet beror ju — vid sidan av beroendet av fortfarande import av brödsäd — på, till vilken grad som förmalningen av havre drives. Detta kan ju ske till olika procentsatser och jag tror, att den procentsats, från vilken man utgått vid beräkningen av den kvantitet havre, som skall uttagas, möjligen skulle kunna något höjas. Det är ju så, att ju mindre man mal ut havren, desto bättre kvalitet får man på mjölet och desto bättre blir kliet. Då emellertid lantbrukaren icke med visshet kan räkna på att återfå kliet efter sin havre, så är det en nackdel för honom att avstå mera säd än som är absolut nödvändigt, en nackdel, som blir så stor, att det för honom ställer sig avgjort gynnsammare, att utmalningen drives så långt som möjligt. Jag tror därför, att vi vore synnerligen tacksamma, om herr statsrådet lagade så, att utmalningen av havre drevs så långt som möjligt. Vi veta, att mjölets kvalitet kommer att i viss mån nedsättas, men det är ju så, att i de-sa brydsamma tider blir smakfrågan en fråga av underordnad betydelse. Visserligen skulle havrekliet, vilket som foder-

Fortsett debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)

medel är av underhållig beskaffenhet förbättras genom något mindre utmalning. Men som sagt då vi icke kunna med säkerhet räkna på att återfå detsamma, blir det ett intresse, som får sättas i andra hand.

Jäms des med denna fråga spelar även frågan om majs en stor roll. Folkhushållningskommisionen har till Kungl. Maj:t hemställt om beslag på majs. Detta har Kungl. Maj:t icke gatt med på. Jag har hört uppgivas, att tämligen betydande kvantiteter majs finnas i landet, som ännu icke äro utdelade till jordbrukarna. Dessa förråd förefaller det mig, som om det vore alla skäl i att i så stor utsträckning som möjligt taga och använda till brödsäd. Det har under debatten uppgivits och klagats över att fördelningen mellan jordbrukarna av detta kraftfoderämne icke sker med sådan rättvisa, som önskvärt vore. Desto lämpligare förefaller det mig då att i främsta rummet taga dessa förråd till brödsäd. Ävenledes kommer det kanhända att inträffa, när inventeringens resultat bli kända, att man får se, att tämligen stora förråd kunna ligga på vissa jordbrukares händer, och ifråga om dessa bör man även överväga, om icke de i viss utsträckning skola träffas av beslag likaväl som havren. Och om jordbrukare finnas, som ha såväl majs som havre, bör också enligt min uppfattning i första rummet majs tagas. Ty som vi veta kan majs utmalas ofantligt mycket mer än havre, ända upp till 90 % och mera, och då ställer det sig gynnsammare att av majs taga så mycket som möjligt och lämna havren så mycket som möjligt orörd. Det förefaller mig olämpligt, om staten med ena handen skall lämna ett foderämne, som lämpar sig bättre till människoföda, och med den andra ta tillbaka till människoföda något som därtill lämpar sig sämre.

Detta var den ena punkten, som jag velat uppehålla mig vid. Den andra är en fråga, som förut från ett par hall blivit belyst, nämligen den s. k. hushållsgrisen. Av det svar, som herr statsrådet lämnade i onsdags, föreföll det som om han något mera skämtsamt, än jag väntat, berörde denna fråga, men i dag hörde jag, att han hade för detsamma ett hjärtligt och känslösamt tonfall, som glädde mig synnerligen mycket. Det är nog så, att denna hushållsgris för arbetarfolket på landet spelar en ofantligt stor roll. Vi få verkligen erinra oss, att den kroppsarbetande befolkningen på landet icke har det så bra som mängen nu måhända föreställer sig i betraktande av att självhushållet har en större dagsportion på landet än i staden. Städernas små inkomsttagare — kroppsarbetare och andra — ha det svårt, mycket svårt, särskilt på grund av de senaste restriktionerna, men vi få icke av denna anledning glömma lantborna, vartill benägenhet synes finnas. Det är nog så att kroppsarbetarna ute på landet äro vana vid att konsumera betydligt mycket mera mjöl, än vad industrimannen gör i städerna. Mannen på landet har en mindre omväxling i sin diet, och detta har till följd, att han använder mera mjöl. Enligt den statistik, vartill hushållsböcker i städer lämnat material, skulle

den nuvarande ransoneringen tämligen väl räcka till, men min erfarenhet och de undersökningar jag gjorde i höstas visade att lant-^{Fortsatt debatt} arbetarne förbrukade mycket mer mjöl än de dagsransoner, som^{i anl. av svar} nu lämnas. Nu erhålles 12 kg. pr individ ute på landet. Detta^{å interpellation.} har med stor svårighet kunnat förslå, genom tillskott av andra ämnen såsom havremjöl, havregryn och potatis m. m. På så sätt har man lyckats reda sig, enligt de uppgifter jag erhållit. Men med den inskränkning i ransonerna som nu skall genomföras kommer detta att bli synnerligen svårt och framför allt blir det fallet genom den vidtagna åtgärden att havregryn m. m. skall inräknas i ransoneringen. Förut har påpekats önskvärdheten av att detta icke måtte fortfa ra och i varje fall att det icke måtte fortfa ra, när ransonerna nedsätts, och jag tror, att det för alla är tvingande nödvändigt, att detta önskemål vinner uppmärksamhet.

Det har av folkhushållningskommissionen i dess skrivelse till Konungen, där det påfordrades ytterligare åtgärder för konsumtionens inskränkning, yttrats följande ord, som jag skall be att få citera: »Beträffande de självhushållare, vilka icke erhållit tilldelning i enlighet med brödkortsransonerna utan av innehavda förråd tillgodonjuta en kvantitet spannmål av 12 kg. per månad och hushållsmedlem (i Norrland därutöver 3 kg. mjöl) torde en minskning av sagda myckenhet spannmål med 2 kg. pr person och månad ej heller bliva alltför betungande.» Jag delar icke denna kommissionens uppfattning. Vidare står det: »Den sålunda ifrågasatta rasansbegränsningens i kraftträdande synes emellertid först böra ske vid en något senare tidpunkt — kommissionen har tänkt sig början av april — då man i det väsentliga har bakom sig den kallare årstiden med dess otvivelaktigt större näringsbehov samt nalkas sommaren, under vilken grönsaksodlingen bereder tillfälle till utökning av födan.» Ja, detta har ju kanhända sin riktighet ifråga om industribefolkningen, men det förhåller sig absolut tvärtom för lantbon. För honom infaller den långa och tunga arbetsdagen just på sommaren, då han behöver ökad näring för att kunna utföra sitt alltid tunga och det nu än mer betungande arbete, som förestår denna sommar. Han har sin långa arbetsdag och ofta dessutom sina långa vägar, som tvinga honom att leva på matsäck, vartill alltid fördras större kvantitet bröd. Detta gör, att de bekymmer, som han förut haft för sommaren, bli ännu större med tanke på de åtgärder som föreslås.

Detta allt gör således, att man har särskilt stor anledning att verkligen se till möjligheten för honom att behålla och föda upp den gris, varom flera här talat. Jag tror, att det härvid icke är nog blott med att tänka på potatisen, utan man måste även tänka på den kärna, som man ger honom, den havre, som ingår i staten, eller som han på annat sätt kan förvärva. Det har uppgivits, att en del jordbrukare innan beslagtagandet skedde utlämnat till sina arbetare den spannmål, som de behövde och som på det sättet kom utanför beslaget därigenom att varje hushåll hade rättighet att inneha 500 kg. Ja, detta ha icke alla tänkt på, men det ger

Fortsatt debatt i ansl. av svar på interpellationer. anvisning på att man bör hjälpa dem, som icke gått dessa krokvägar, så att deras arbetare icke därav bli lidande. Och även andra, som pläga uppföda en gris, måste man tänka på.

(Forts.)

Det finnes ju åtskilliga andra frågor, som jag ytterligare skulle vilja beröra. Gödningsämnesfrågan har förut berörts under debatten, och jag skall icke vidare upptaga tiden med den; likaledes har utsädesfrågan behandlats. För den producent, som själv har utsäde av vårsäd har frågan lösts, men för den övriga utsädeshandeln vet jag, att här finnes en uppgift, som det är särdeles önskvärt att herr statsrådet fäster sin särskilda uppmärksamhet vid. Frågan om brödsädespriset har även behandlats. Som denna fråga nu ställer sig, med lika pris överallt, är det faktiskt så, att den jordbruksarbetande befolkningen, den kroppsarbetande befolkningen på landsbygden, får betala för sitt mjöl betydligt mer än den under andra omständigheter skulle nödgats göra. Jag vill naturligtvis icke säga att den prisförhöjning, som skulle bli nödvändig om lantbon för sitt mjöl finge betala maximipriset på svensk spannmål jämte mallön, skulle gå ut över de hårt tyngda konsumentklasserna i städerna, men jag tror verkligen, att här ett statsingripande vore synnerligen berättigat. Herr statsrådet har sagt, att de höga mjölpriserna icke bero på administrationens dyrhet, den spelar mindre roll, men alla dessa fraktkostnader, som komma till vid transporter fram och tillbaka, spela icke någon obetydlig roll vid sidan av det höga priset för den importerade spannmålen. Siffror hava förut blivit anförda, och jag behöver icke upprepa dem. Denna metod, att hela ransoneringsystemet skall bära sig självt, att det skall bli en utjämning och likformighet för alla må vara god och bra, men en rättvisa, vars resultat blir, att kostnaderna för det dagliga brödet ställa sig lika för den ensamme rike och det fattiga halvsvältande barnet, tror jag icke är den högsta som kan åstadkommas, och jag tillåter mig att till herr statsrådet framställa en vördsam begäran, att han ännu en gång ville övertänka denna fråga.

Till sist vill jag säga, att utan tvivel dessa nya restriktioner och statsingrepp hava väckt oro och bekymmer i landet. På grund av de faktiska förhållandena har detta icke kunnat undvikas, men jag tror dock, att denna oro kunde i ganska avsevärd grad minskats, om åtgärderna vidtagits på något annat sätt, och befolkningen på något annat sätt hade gjorts underkunnig om desamma. Den nakna, svårtydda förordningen har varit vad de lärt känna. Det hade varit önskligt att samtidigt mera populära och förklarande bestämmelser hade kommit dem tillhanda. En annan sak, och den saken är det inte för sent ännu att ordna: Det hade varit — och vore — önskvärt, att verkligen hela vår ställning lades fram på bordet. Här drives nu för tiden så ofantligt mycken hemlighetsfullhet på alla områden. Det har spritt sig från det militära området. Vi veta, att det där finnes saker, som man måste hålla hemliga, men vi känna också till, vilket missbruk med hemligheten, som på detta område förekommit och vilka orimligheter detta har lett till. Det är väl ej skäl i att låta detta hemlighetssystem sprida sig över allt större områden. Jag

tror, att man i sin omsorg kan även narra sig själv. Vi hörde i fredags t. ex., hur herr statsrådet talade om för oss, att vi behöfde 175,000 ton havre med undantag av vad som behöfdes för militära ändamål. Samtidigt talade chefen för folkhushållningskommissionen i Uppsala om, att vi behöfde i allt 200,000 ton havre. Med någon skarpsinnighet kanske man kan räkna ut huru mycket som behöves för armén och är det någonting att hålla hemligt. Herr statsrådet hörde i går, hur personer från hela landet, hur jordbrukskonsulenterna, som skola ut i landet och tala med folket och besöka lantmännen, begärde siffror och åter siffror. Det är på dessa fakta folket tror och som det vill lita sig till, men de vilja också ha dem, innan de lugna sig något. Varför då ej lägga fram dessa siffror? Herr statsrådet ansåg sig kunna meddela en ny siffra i dag, därför att den förut stått i tidningen. Men varför vänta på att tidningarna skola snappa upp en detalj då och en annan då, rätt eller felaktig. Varför icke på en gång lägga fram det hela, tala om vad vi hava, tala om vad vi behöva och hur man beräknat och ordnat för allt? Det vore en gärd av förtroende för folket, som det sannerligen icke gjort sig oförtjänt av. Vår ställning är ingalunda, enligt min uppfattning, så svår, att den behöfver döljas, tvärtom inger den trygghet. Vi hava födoämnen, varmed vi om än med försakelser kunna föda oss fram till nästa skörd, och om denna icke blir misslyckad och vi äro tvungna att då fortfara med kontingenteringen, komma vi i en bättre situation än nu, då vi allt för sent börjat att hushålla. Det kan väl ej inge några betänkligheter att visa denna situation för utlandet — det krigförande och det neutrala — där man ingenstädes torde vara bättre situerad, tvärtom. Därför, herr statsråd, förefaller det mig, att det vore en lämplig åtgärd att verkligen visa folket, huru vi ha det, och det skulle då med större lugn, med större tillit, med större tro, med större uppoffring taga på sina axlar de tunga bördor, som nu måste läggas på desamma.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)*

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast för att påpeka ett par organisationsdetaljer, och jag skall icke länge uppehålla kammaren.

Beslag har nu lagts bland annat på havremjöl intill — om jag icke har fel — 10 kilogram per självhushåll. Nu är det så, att en del lägenhetsinnehavare och husägare på landet, inköpt havre och låtit förmala den till sin gris. De råka nu i mycket stor förlägenhet, ty staten beslagtager ju, såvida jag nu är riktigt underlåttad, alltsammans intill 10 kilogram. Det mjöl, som de hava över, är dock ej tjänligt till människoföda. Nu frågas: Kunde icke undantag ske beträffande dylikt mjölförråd? Grannen har måhända icke hunnit att mala sin havre ännu, som han inköpt för samma ändamål. Om han hade 500 kilogram inne, när beslaget gjordes, har han den kvantiteten fri och kan framdeles mala spannmålen och ge den till sin gris, men den andre hade redan malt sin spannmål och hade den i form av mjöl, när beslaget kom, han fick icke behålla mer än 10 kilogram. Alltså frågas: Om i detta

Fortsatt debatt i anl. av svar å interpellationer.
(Forts.)

fall 500 kilogram havre går fritt från beslag, varför kan då icke en mot denna kvantitet svarande mjölkquantitet få vara fri från beslag?

Det är en annan sak, som jag skulle vilja påpeka. Den föregående ärade talaren har något talat om den, men jag tror, att vad han sade behöver kompletteras. Det är en omständighet, som han icke kom att nämna. Det är nämligen så, om jag icke är illa underrättad, att alla gryn, med undantag av sagogryn och mannagryn, tagas i beslag. Sådana gryn få icke säljas annat än mot kupong, varvid brödkort skall användas. Men hur går det då, frågar jag, med dem som icke hava brödkort? Jo, det är klart, att de kunna icke få köpa gryn. I ett lanthushålls matsedel ingår emellertid dagligen åtminstone ett mål gröt. Nu anses, att bondens spannmålsranson, 12 kilogram per månad och person, icke är tillfyllest. Åtminstone talade den föregående talaren om, att det var ganska knappt därvidlag. Det tror jag också. Åtminstone är *det* säkert, att bonden får taga allt det mjöl han har till bröd. Men då får ju bonden ingen gröt, ty självhushållen hava icke brödkort och kan således ej heller få gryn. Angående dessa båda olägenheter skulle jag vördsamt vilja till herr statsrådet framställa den frågan, om de icke skulle kunna i framtiden undvikas eller åtminstone göras mindre svåra, mindre betungande.

Den tredje olägenhet, jag hade tänkt att tala om, är redan förut påtalad, den nämligen angående försäljning i orten av där befintligt brödsädsförråd. Om jag uppfattade herr statsrådet rätt, var det icke lätt att ändra de bestämmelser, som äro utfärdade i denna sak. Jag skall emellertid be att få framdraga ett exempel, varmed jag fortast torde reda ut saken. En handlande på en viss ort, som jag känner, innehar 6,000—8,000 kilogram råg. Den kunde han mala och sälja till personer inom kommunen till ett pris av 26 öre per kilogram rågmjöl. Nu måste han emellertid köpa mjöl av spannmålsbyrån, och konsumenterna få för mjöl, som är sämre, betala 35 öre. Det känns hårt. Denna tredje olägenhet, som jag nämnt, kanske redan har berörts i det föregående, men jag vill i alla fall hava nämnt, hur lyckligt det vore, om även här en ändring kunde ske.

Här har från lantbrukarhåll uttalats missnöje av många mot vissa förordningar, som omnämnts. Jag är dock viss om, att detta missnöje icke gäller regeringens politik i det stora hela. Från en bygd, som är befolkad av män med mycket kraftig vilja, fick jag i går ett brev, däri uttalades den uppfattningen, att anledningen varför de så ytterst lojalt följa dessa föreskrifter, som dock äro ganska betungande för dem, ligger däri, *att de hava ett sådant stort förtroende för den person, som för närvarande står i spetsen för regeringen.*

Jag skulle även vilja påtala en annan olägenhet. Den består däri, att man icke får köpa vetemjöl utan att samtidigt köpa ett visst kvantum rågmjöl. Jag vill bara påpeka, att det finnes vissa hushåll, inom vilka man icke kan tillgodogöra sig rågmjöl. Det mjölet låter sämre baka sig än vete och blir inte så hälsosamt för

sjuklingar t. ex. Kunde det icke vara möjligt att även i denna del åstadkomma någon lindring? Jag tror, att det annars skulle kunna hända, som det nog också har hänt, att det rågmjöl, som icke kan användas, blir liggande, blir dåligt och odugligt. Jag frågar, huruvida icke även i detta hänseende någon organisatorisk ändring kunde göras.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr vice talman! Med anledning därav, att den föregående ärade talaren framställde ett par frågor, som det synes mig vara viktigt att få besvara, vill jag meddela, att om herr Hellberg med mjöl gjort av havre, som avses till utfodring av djur, menar gröpe, så är gröpe, krossad havre och hel havre precis det-samma i nu ifrågakvarande avseende. Den saken är alldeles klar. Därmot, är det fråga om verkligt fint havremjöl, avsett för hushållsändamål, så är det mjöl. Hel havre, knäckt eller krossad havre samt gröpe intaga en och samma ställning, verkligt havremjöl en annan.

Vad den andra framhållna olägenheten beträffar, att man vid självhushåll icke skulle kunna få ut bröd eller gryn, därför att man icke har brödkort, så vill jag säga, att det finnes en särskild instruktion, enligt vilken man har rätt att av självhushållets förråd avstå en viss del för att få vissa brödkort, detta just för att få rätt att köpa.

Angående frågan om den där handlanden, som skulle vilja sälja mjöl billigare, får jag säga, att jag icke känner den handlanden, men ett faktum är att de senaste dagarna har det kommit fram åtskilliga klagomål från herrar handlande, som äro missnöjda med den lilla förtjänst de få nu efter uppgörelserna och ransoneringarna och anse sig berättigade till en större skillnad mellan inköps- och försäljningspris på mjöl. De äro tydligen vana vid att för sig få beräkna större förtjänster.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anförde, att de siffror, som herr statsrådet hade till sitt förfogande angående tillgången av spannmål, gävo honom så ljusa förhoppningar, att han ansåg sig befriad från att tillgripa ransonering och beslagläggning av havre. Det må vara sant att de siffror angående 1916 års spannmålsskörd som till regeringen ingick voro mer eller mindre hoppgivande. Men under tiden mellan september och december inträffade åtskilligt som ingav anledning till eftertänksamhet om hur det stod till. När regeringen skulle rasonera brödsäden och delvis även kornet var det ej för herr statsrådet obekant, att många lantmän i väsentlig grad utfodrat sina kreatur med brödsäd, herr statsrådet visste säkert att de i september lämnade siffrorna egentligen voro mycket reducerade vid den tidpunkt, då ransoneringen tillgreps.

Sedan anförde herr statsrådet skämtsamt, att samtidigt med det jag i min interpellation anförde, att kaffe kostade 5 kronor 50 öre

Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)

pr kilo hade herr statsrådet sett en annons om försäljning av kaffe till 2 kronor 50 öre pr kilo. Det är mycket ledsamt, att denna annons, som herr statsrådet enligt sitt eget uttalande hade haft för avsikt att sända mig, utövade så liten inverkan på herr statsrådets eget bedömande av kaffepriset, när regeringen slutligen åsatte denna vara maximipris.

Jag vill nu säga några få ord i anledning av själva principfrågan om maximipris. Herr statsrådet anförde att han egentligen var emot fastställande av maximipriser därför att denna åtgärd bidrog till att draga varorna utur marknaden. Jag delar i viss mån herr statsrådets uppfattning, fastställande av maximipris utan beslagläggning är en fullständigt felaktig taktik, därför att denna taktik är just ämnad att föra varan ifrån marknaden, genom att man bara tager halva steget åstadkommes icke vad man vill ernå, obstruktion och sabotage förta verkan. Nu gläder det mig mycket att höra, att herr statsrådet sätter i fråga att vidtaga andra kraftåtgärder, för den händelse att kvarnarna och andra, som hava inflytande på prispbildningen på exempelvis gryn, skulle på ett obehörigt sätt uppskriva priserna, eller undanhålla varorna från den allmänna marknaden. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamhet på att Svalöfs grynkvarn ligger inne med ett avsevärt lager av korn inköpt enligt maximiprisförordningen. Det gäller nu att sörja för att denna vara i förädlad form kommer ut i marknaden till pris som svarar mot inköpspriset. Det har i dag cirkulerat ett rykte här i kammaren, att i dagarna inkommit till landet en större last majs till enskild emottagare, men det är icke säkert, att myndigheterna med nuvarande bestämmelser komma att förfoga över denna vara på sådant sätt, att de kunna fastställa priset på dessa foderämnen. Herr statsrådet bör utan tvekan ingripa på det att icke våra lantbrukare om 8—14 dagar skola mötas av mycket obehagliga överraskningar i fråga om uppdrivet pris på majs. Jag skulle därför vilja ifrågasätta, om icke genom herr statsrådets initiativ regeringen kunde redan från första början taga hand om saken, så att icke obehöriga intressen komma att lägga sig emellan majsen och konsumenterna.

Då jag nu har ordet, vill jag göra en liten replik till herr Hans Andersson. I sitt anförande förde han på tal systemet Elmquist-Svensson. Det hade varit bra, om herr Svensson själv varit här och svarat för sina gärningar, då han ju tillhör denna kammare, men som bekant har han ledighet och är alltså förhindrad att svara. Det har särskilt i högerkretsar gjorts ett mycket stort nummer av systemet Elmquist-Svensson. Det är därifrån tonerna blåsa ut över hela landet för att göra politik av denna fråga, vilket jag redan i mitt första anförande varnade för att vi skulle göra. Jag vill emellertid säga det, att herrar Elmquist och Svensson äro egentligen minoritet uti den församling, som bestämt det system som är avgörande för hela vår prisreglering och prispbildning. Livsmedelskommissionen består ju icke bara av herr Elmquist och herr Svensson, utan också av första kammarens talman, av generaldirektören i

kommerskollegium och av chefen för lantbruksstyrelsen, och som rådgivare är godsägare Sederholm tillsatt. Faktum är, att de, som bekämpa systemet Elmquist-Svensson, äro majoritet i livsmedelskommissionen och äro de, som lämna Kungl. Maj:t råd. Kungl. Maj:t har följt systemet Hugo Hamilton-Flach-Fryxell, men icke systemet Elmquist-Svensson. Jag vill i samband därmed säga, att jag är den förste att erkänna, att naturligtvis har lantbruket pressats hårdare än *vissa industrier*, och det har jag för min del flera gånger framfört anmärkningar emot, att man har lagt den kompensation, som utkrävis, alltför ensidigt. Man har icke medtagit de kraftiga industrier, som kunde hava deltagit i kompensationen och lättat bekymren, utan lantbruket har fått bära en ojämförligt stor proportion av kompensationen. Det vore dock oriktigt att säga, att lantbrukarna ha varit illa och orättvist behandlade framför en del andra samhällsgrupper, exempelvis arbetarna. Systemet, icke Elmquist-Svensson, utan systemet Hugo Hamilton-Flach-Fryxell-Elmquist-Svensson har på en klagoskrift från lantbrukarna givit offentlighet åt några siffror, som jag för min del tycker icke ge herrar lantbrukare anledning att alltför högljutt klaga på den hushållning de varit utsatta för. Här konstatera dessa herrar, att mervärdet för av lantbrukarna försålda lantbruksprodukter uppgår till 243 miljoner kronor. Mervärdet för av lantbrukarna inköpta varor uppgår till 64 miljoner kronor. Man angiver, att lantbruket genom kompensationssystemet gått förlustigt av en beräknad inkomst av 50 miljoner kronor samt dessutom fått vidkännas en ökning i deras utgifter av 25 miljoner kronor i form av stegrad arbetslön. Detta utgör tillhoppa en samlad utgift av 139 miljoner kronor. Samtidigt hava de inkasserat såsom här ovan angivits 243 miljoner kronor. Det uppstår sålunda efter denna beräkning en *behållning av 104 miljoner kronor*. I denna behållning är då icke inräknad den ökniag i inkomsten, som hästexporten tillfört lantbruket eller den ökning i inkomster som de stegrade skogsprisen också tillfört lantbruket. Vidare har naturligtvis icke lantbruket på samma sätt fått kännas vid de stegrade utgifterna för sitt dagliga hushåll som de samhällsgrupper, vilka icke ha något lantbruk. Under sådana omständigheter kan jag för min del icke säga annat än att det ligger åtskillig fariseism uti denna klagan, som med sådan våldsam styrka framhålls. I fråga om fördelningen av den beräknade merinkomsten kan väl tryggt sägas, att många av de mindre lantbrukarna icke erhållit mycket på sin lott, men jag tror knappast att det är från dessa som de värsta klagomålen framförts, det är från det »*feta Skåne*» och icke minst från det »*fetaste Skåne*» som klagolåtarna kommit. Såvitt jag kan bedöma, tala icke de här framlagda siffrorna för annat än att Kungl. Maj:t icke har med tillräcklig kraft och energi beskattat den bärkraftiga industrien, men Kungl. Maj:t har, såvitt jag kan förstå, icke under den tid som ligger före den nu citerade skrivelsens tillkomst varit så oerhört hårt fram heller med lantbruket. När man kan visa, att mjölken stegrats med 36 %, rågvete och havre med 50 %, korn med 88 %, svin med 113 % och kor med

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Fortsatt debatt
i ansl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)

117 %, tycker jag sannerligen, att det icke är riktigt på sin plats, att herrar lantbrukare klaga så mycket över oförrätter. Det finnes nämligen stora massor av vårt folk, som icke fått ökning i sin inkomst, men som fått bära alla här ovan angivna procentuella öknin-
gar. Det är dessa människor, som även skola tagas med i räkningen, när man skall bedöma, hur dyrtiden har tryckt, och, mina herrar, det skall vara rättvisa uti allt här i världen.

Herr Törnkvist instämde häruti.

Herr Månsson: Herr talman! Trots alla papper, jag har med mig, skall jag icke säga många ord.

Jag blev uppkallad av herr Hans Andersson, när han jämrade sig över, att icke exporten av kött och fläsk är större än den för närvarande är, och när han frågade herr statsrådet, huruvida man icke kunde få hoppas på större utförsel. Jag undrade, vad det var för en katastrof, som hade inträffat, gick ut i klubbrummet och fick tag i Sydsvenskan och fick där se i gårdagsnumret följande notis ungefär, jag skall taga den i sammandrag: Karlskrona den 25 februari. Vid Karlskrona slakthus slaktades från måndag till fredag 908 svin mot i medeltal 200 per vecka i vanliga fall. Priset på fläsk har dock icke visat någon tendens att sjunka, men väl har nötkött gått ned med 10 öre per kilo. Det är hela den katastrof, som skulle ha inträffat, och jag vet icke, om herr Hans Andersson ens har reda på dessa 10 öre, varmed nötköttet skulle ha sjunkit, trots att det i Karlskrona är nära femdubbel slakt mot den vanliga.

Om jag ser på köttpriserna på Malmö marknad, så ser jag, att från 1905 till nu har priset per kilo levande vikt såväl beträffande nötkreatur som svin i stort sett tredubblats, och därav har fördubblingen faktiskt inträtt sedan krigets början. Om jag vidare ser på de stora skånska lantbrukarnas ställning jämfört med deras danska klassbröders — vilka danska jordbrukare aldrig lyft ett öres understöd av nationen i form av spannmålstullar men väl måst understödja den med tullar skyddade industrien i Danmark, varemot de ständigt protesterat — så finner jag, även nu under kriget, när spannmålstullarna äro suspenderade, hur ofantligt olika ändå priset har hållit sig. Jag skall be att få lämna bara några siffror, och herr Hans Andersson och de övriga därefter ifrån Skåne, som skrika över hur svårt jordbrukarna har det för närvarande, skola om några dagar i annat sammanhang få i en tabellsammanställning, som kommer att tryckas och delas ut här, få se hur spannmålsprisen ställa sig i Europas skilda delar, varav man finner, vilka väldiga rikedomar som höstats in på allmän bekostnad av just de lager, som skrika värst. Om vi bara se på år 1915 till exempel, så finna vi, att ställningen beträffande råg varit följande i Danmark och i Sverige, ehuru vi haft avtal och maximipris o. s. v. — den första siffran skall vara Danmark och den andra Sverige —: januari: 20: — och 23: 25; februari 20: — och 25: —; mars 20: 10 och 28: 50; april 20: 20 och 29: —; maj 20: 20 och 28: 50 juni 20: 20 och 27: —; juli 20: 20 och 27: —;

augusti 20:20 och 28:—; september 18:25 och 22:75; oktober 18:25 och 23:25; november 18:50 och 24:—; december 18:50 och 22:50. Detta gör i genomsnitt för hela året 19:55 för Danmark och 25:73 för Sverige. Dessa siffror äro tagna ur de noteringar som offentliggjorts å ena sidan av lantbrukstidningar här och å andra sidan i Grossererersocietetens berättelser från Köpenhamn, och de visa ju ett så ofantligt gynnande av de skånska och i övrigt till avsalu spannmålsproducerande jordbrukarna, att tullarnas skydd därvidlag försvinner till rama intet. De visa också, att man kan säga, att Kungl. Maj:t varit ofantligt svag och släpphänt, liksom man å andra sidan måste erkänna att de skånska godsägarna och även de östgötska, och vilka det nu äro, förstå att med sällspord — jag skall nöja mig med ordet *energi* företräda sin sak. Ser jag på vetet så möter mig ungefär liknande förhållanden. Jag skall som sagt, närmare redogöra för detta i en tabellsammanställning.

Om vi se på hur det står till ute i världen, så skall jag be att få lämna några små notiser rörande det. Jag läste t. ex. häromdagen ett telegram av den 20 februari, vari meddelades att veteskörden i England anses felslagen, d. v. s. man ser redan nu, att den hårda vintern tagit så hårt på brodden, att man väntar en felslagen skörd. Det heter, att i anledning därav köpmännens försäljningspris satts till £ 10:10:— per ton. Såvitt jag förstår gör detta 189 kr. efter en kurs av 18 kr. per pund. D. v. s. man har *med hänsyn till den felslagna skörden* fastställt priset på engelskt vete till kr. 18:90 per 100 kilo. Jag undrar, vilket liv det skulle bli i Skåne, om man här, även vid en god skörd fastställde priset på vete till kr. 18:90, än mer då vid en felslagen skörd. I Frankrike beräknar man, att under skördeåret augusti 1916 till augusti 1917 skall åtgå 35 miljoner deciton brödsäd mer än som produceras. Regeringen bjuder nu de franska jordbrukarna en premie för den merproduktion av spannmål de kunna åstadkomma av 20 francs per hektar, d. v. s. 7 kronor per tunnland. Jag skulle vilja se minen hos godsägarna från Skåne, om regeringen kom och bjöd dem 7 kronor per tunnland i premie för den ökade brödsädesodlingen de kunde åstadkomma. I England finnes en överenskommelse mellan jordbrukarna och regeringen för det konsumtionsår, som nu kommer, rörande potatisen, och även där ser man, att jordbrukarna sannerligen icke tillåtas att profitera på förhållandena såsom skett både här och sammanledes på en hel del andra håll. Det nya kornavtal, som för ett par dagar sedan förelåg i Danmark mellan regeringen och jordbrukarna — det är icke något lagbud eller tvång utan ett fullkomligt frivilligt underhandlingsavtal — innebär ett ytterligare tillägg av 2 kronor per kilo till det gamla avtalet. Enligt det gamla avtalet var priset kr. 18:50, varjämte såsom uppmuntringspremie lämnades 4 kr. per 100 kilo, så att priset blev 22:50. Nu tillkommer ytterligare 2 kronor, varigenom priset kommer upp till 24:50. Men på vilka villkor? Jo på det villkor — om jag icke minnes fel — att den som icke producerar en viss mängd brödsäd — han skall i stället för vete och råg avlämna korn — samt skall betala 4 kronor per deciton av den bristande

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)*

brödsäd, som han i förhållande till landets genomsnittsskörd rättvisligen anses skolat lämna.

Ja, herr talman, jag ber om överseende, här hittar jag verkligen nu det papper, jag talade om, och jag ber därför att nu ytterligare få vända mig till herr Hans Andersson. Jag finner här att t. ex. i Malmö medelpriset för levande vikt varit: kor första klass, öre per kilo: 1905 40, 1913 55, september 1916 104; kvigor, fullt feta: 1905 46, 1913 60, september 1916 124 och nu den sista noteringen i Malmö i fredags eller lördags 115; tjurar fullt köttiga: 1905 45, 1913 62, september 1916 116 och nu enligt den sista noteringen 147. Det är ju i alla fall en ofantlig ökning från 45 till 147 och bara sedan året före kriget från 62 till 147. Se vi vidare på sötmjölkskalvar, så finna vi följande siffror: 1905 59, 1913 73 och i fjol höst 118. Vidare, slaktade svin, som herr Andersson talade så mycket om: 1905 62, 1913 82, september 1916 159 och nu 170. Denna stegring från 82 öre året före krigets utbrott till 170 öre för närvarande är ju så stor, att om man över huvud kan uppdriva majs, ökningen i priset på den majs, grisen äter upp, icke på långt när kan motsvara denna ökning i fläskpriset.

Det är klart, att det är alldeles rätt som herr Thorsson framhöll, att det varit ett ofantligt felgrepp, att man icke tagit industrien till hjälp starkare än som skett, då den för närvarande inhöstar stora vinster. I Danmark mar man klämt frakterna ganska bra, och redarna ha fått i avsevärd grad betala merkostnaderna för konsumenternas spannmålskonsumtions genom de höga frakterna till stor del uppkomna prisstegring. Man borde naturligtvis här ha dragit in även industrien i detta hjälparbete. Men de bördor som lantbrukarna bära och som de stora godsägarna jämra sig över — de andra ha sannerligen ingen möjlighet att jämra sig eller påverka regeringen — äro dock försvinnande små mot de bördor, som tjänstemän och arbetare med hustru och tre, fyra, fem barn burit nu i snart tre års tid. Även dessa klaga visserligen så där litet på sina möten, men det är icke en sjundedel av den bitterhet och jämmer, som man märker från dem, som äro så väl situerade och som under vanliga tider äro understödda av samhället. Hur skulle det vara, om man en liten smula såge bort från det jordiska och tänkte på att nu skola vi hjälpas åt att sida vid sida, axel mot axel rida ut svårigheterna och komma igenom denna tid. Jag tror, att man till själen och till samhällsandan skulle ha så mycket nytta av en sådan föresats, att man skulle vara fullt skadeslös för de kronor man eventuellt hade mindre på sparbanken.

Herr J o h a n s s o n i Brånalt: Herr vice talman, mina herrar! Jag uppkallades av att herr jordbruksministern ställde i utsikt, att en kungl. proposition skulle komma att framläggas med förslag om reglering av priserna nedåt — jag fattade det åtminstone så — i och för säkerställande av lantbrukets artiklar, så att icke lantbrukarna i händelse att omständigheter, som vi nu icke räkna med, skulle inträffa, icke skulle behöva göra allt för stora förluster. Det var

med nöje jag konstaterade, att något sådant är i görningen. Men jag undrar, om icke dessa åtgärder, därigenom att de, såsom herr jordbruksministern framhöll, skola underställas riksdagens hörande, kunna komma in under »systemet försent». Vad som skall göras bör göras snart, ovillkorligen snart. Jag undrar, om icke Kungl. Maj:t skulle ha i sin hand att bestämma priserna nedåt lika väl som priserna uppåt. Vidare vill jag säga, att för den händelse prisbestämmelser på jordbruksprodukter, som kunna hänföras till människoföda, skola införas, så bör det bli minimipris icke blott på korn, havre, råg, vete och potatis utan även på den trindsäd och sådana rotfrukter, som kunna användas såsom föda för människor. Vi gå kanske svårare tider till mötes än man tycks förmoda och då bör man använda allt vad man kan i den vägen. Om en sådan reglering åstadkommes, så skulle den kanske i någon mån medföra rättelse av de missgrepp, som regeringen på livsmedelskommissionens inrådan gjorde vid utfärdandet av de haltande bestämmelserna angående maximipris på råg och vete i höstas. Herr jordbruksministern framhöll, att man till följd av de skörderapporter, som kommo fram på sommaren, hade anledning tro, att det skulle bli en rekordskörd. Men vi få icke glömma, att skörderapporterna, som avlämnas från de respektive länen, endast ställa i utsikt den skörd som kan väntas, om den blir bärgad, men det *verkliga* resultatet kan man naturligtvis icke bedöma, förrän skörden är under tak. Men livsmedelskommissionen och även i detta fall regeringen tyckas ha resonerat som så, att när det bara fanns utsikt till en god skörd, så kunde vilka åtgärder som helst vidtagas för att på grund av denna väntade mer-skörd uppnå de resultat, som ansågos lyckliga. Därför nedbringades maximipriset på råg och vete i avsevärd grad, vilket hade till följd den mindre odling av vintersäd, som ägt rum förra hösten. Jag känner flera lantbrukare, som hade plöjt upp ett sjunde skifte och besatt det med vintersäd med avsevärda kostnader för användande av konstgödsel och som dels på grund av andra omständigheter men även till följd av skördens mindervärdighet på grund av den dåliga inbärgningen, skulle ha lidit en avsevärd förlust *även om* vi fått behålla de maximipriser, som voro gällande före prisnedsättningen i september. Vad blev vidare följden av denna prisnedsättning? Jo, att en hel del av vår brödsäd gick i magen på kreaturen. Detta insåg regeringen sent omsider, och då höjde man priserna, men det var icke förr än de personer, som bäst behöfve få betalt för sin säd, hade tröskat och sålt den till spannmålshandlandena. De yngre lantbrukarna, som till följd av skuldsättning därför att de nyss övertagit sitt jordbruk, och sådana som behöfve pengar för de löpande utgifterna, hade i de allra flesta fall redan tröskat sin råg och sitt vete och sålt det till spannmålshandlandena, således för det billiga priset. Det var en förlust, som övergick de minst bärkraftiga bland jordbrukarna.

Men jag skall icke vidare uppehålla mig vid detta. Jag vill i stället säga ett par ord om den förut omtalade hushållsgrisen. Jag anser, att en avsevärd skada skett genom frånryckningen av de foder-

*Fortsatt debatt
i ansl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
er.
(Forts.)*

medel, som den lilla hushållsgrisen är i behov av. Men, mina herrar, en ännu större skada åstadkommes genom inskränkningen i potatisförbrukningen. Jag är övertygad, att vår svinavel står i fara. Herrarna skola få se, att vi om ett år komma att ha fläskbrist i landet, därest inga åtgärder däremot vidtagas. Med glädje har jag sett åtgärder vidtagas för att lämna tillfälle för de skånska lantbrukarna att exportera smågrisar. Det enda medlet att säkerställa och bevara modersuggor är att lämna avsättningsmöjligheter för smådjuren. Hemma i våra trakter i södra Halland — jag kom hemifrån nu i veckan — slår man ihjäl smådjuren, så snart de äro födda, och skickar suggorna till slakt, ty de ha då i regel bra hull och ett visst slaktvärde. Orsaken till detta är, att man icke vet vad man skall ge djuren att äta. Detta sker i så kolossal utsträckning, att det utgör en avsevärd fara för vår svinavel, och vi komma helt säkert att få fläskbrist i landet, kanske inom ett halvt år, om detta får fortsätta såsom det tycks göra.

Jag kan icke annat än instämma i det uttalande, som gjordes av herr Nilson i Örebro, att det vore mycket lyckligt — och jag är övertygad, att svårigheterna därvidlag icke äro oöverbärliga — om man kunde ge den kommunala självhushållningen litet större befoogenhet. Det är att beklaga, att regeringen icke vidtagit åtgärder i sådant syfte. Jag skall bara framdraga ett exempel hemifrån rörande det kolossalt höga priset på mjöl i jämförelse med priset på råg. Rågen i södra Halland blev i allmänhet mycket grodd till följd av den regniga väderleken liksom i allmänhet i södra Sverige. Denna råg ha många nu fått överlämna till folkhushållningskommissionen för endast 20 öre per kilo. Jag har nu t. ex. för min del några 100 kilo att överlåta, och min granne behöver köpa lika mycket, som jag kan överlåta. Jag får nu överlåta min råg för högst 23 öre per kilo, köra den en mil till järnvägsstationen. Sedan skall den transporterats till förvaring och förmalning, handlanden skall återköpa den av kvarnen, och därefter skall den åter transporteras till Knäred. Nu får min granne i sin tur resa milen och betala 35 å 36 öre per kilo för mjölet. Det är oförståeligt för en människa, som icke är begåvad med mera än vanligt sunt bondförstånd, att detta skall vara nödvändigt. Om regeringen anser att det varit nödvändigt för att säkerställa utgifternas betäckande och för att få ett enhetligt pris för hela landet, så tror jag dock att andra åtgärder kunde hava vidtagits. Skillnaden mellan mjölpris och rågpris är nämligen, synes det mig, alltför stor. Jag ger herr Nilson fullkomligt rätt i hans kritik att förmalningskostnaderna äro för höga. Hemma i våra trakter, såväl i Skåne som Halland och Småland, finns det småkvarnar i avsevärd omfattning. Nu, innan maximipriserna bestämdes fanns det kvarnägare, som lämnade 100 kilo sammalet rågmjöl för 100 kilo råg med endast 1 kronas mellanavgift och de äro villiga att göra detta även nu om de fingo. När vi äro vana vid sådana förhållanden, så kan man icke undra på att min granne tycker, att han lider en kolossal orättvisa, när han förbjüdes att köpa råg hos mig för 23 öre utan måste, för att uppehålla livet på sig och sin

familj, fara en mil och köpa mjöl för 35 à 36 öre. Det är icke att undra på att det råder missnöje på grund av dessa förhållanden. Jag frågar ännu en gång, om det icke med litet god vilja hos vederbörande vore möjligt att vidtaga åtgärder i syfte att lämna litet större frihet åt den kommunala självhushållningen i detta avseende, till gagn och nytta för alla. Det är min övertygelse att om vilja fanns, kunde det även åstadkommas.

Vidare skulle jag vilja säga ett par ord angående brödransoneringen. Jag arbetar själv i regel, men under den tid jag ligger i Stockholm såsom riksdagsman kan jag ju hänföras till de icke kroppsarbetande. När nu en inskränkning av brödransonen kommer att ske, så bör den huvudsakligen, om icke helt och hållet, gå ut över den icke kroppsarbetande befolkningen. Under den tid jag vistats i Stockholm har jag haft tillräckligt med bröd på det resebrödkort, jag fått att utnyttja. Men däremot är det icke möjligt för den kroppsarbetande befolkningen på de trakter, där brödet utgör det huvudsakliga födoämnet, att vidkännas någon inknappning i brödransonen.

Slutligen några ord till herr Thorsson. Herr Thorsson omnämnde, att det är en strid mellan livsmedelsproducenter och konsumenter och påstod, att regeringen i sina åtgärder på livsmedelskommissionens inrådan i allt för hög grad stått på livsmedelsproducenternas sida. Men man får icke glömma, att vi jordbrukare, och särskilt vi mindre jordbrukare, i lika hög grad äro konsumenter som producenter. Vi behöva köpa en avsevärd del av vad vi måste ha för vårt livsuppehälle. Om vi kunna få den summa, som vi erhålla för våra produkter, att gå jämnt upp mot vad vi måste betala för det, som vi behöva köpa, så äro vi tämligen tacksamma. Jag anser, att det är mycket orätt att säga, att vi jordbrukare äro enbart producenter. Helt visst äro vi i lika hög grad konsumenter och det har väckt mycken förstämning att endast jordbrukarnes vinstmöjligheter begränsats då andra näringsutövare fått utnyttja sina, snart sagt i obegränsad utsträckning. Det finns ingenting, som jordbrukaren producerar, där vinstmöjligheten icke är begränsad: antingen tillämpas kompensations- eller regulatorssystem, eller också är maximipris fastställt. Se vi däremot på hur det förhåller sig med de produkter, som vi behöva köpa, så är det varken maximipris eller kompensation på de varorna. Se t. ex. på järn. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på att bara tråden, som torvströföreningarna använda, har femdubblats i pris under dessa år, och denna tråd är ju även behöfelig för produktion av livsförnödenheter. Se t. ex. på hästskorna. Kostnaden för att sko hästen har mer än tredubblats under denna tid. Kläder, skodon och redskap, som vi måste köpa, ha avsevärt fördyrats, i vissa fall mångdubblats i pris. Men, om jag fråntar den allra sista tiden, ha inga nämnvärda åtgärder vidtagits för att på dessa områden åstadkomma någon begränsning. Jag tror därför att man, om man ser litet närmare på saken och icke fullt så ensidigt, som en hel del tycks se den, helt visst skall komma till ett annat resultat än herrar Thorsson och Fabian Månsson. Vi jordbrukare ha i dessa tider fått tåla snart sagt vad som helst. Jag

Fortsett debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.*

(Forts.)

är dock övertygad om att vi jordbrukare ha lika god vilja att vad på oss ankommer bära dyrtidens tryck, som löntagarna, vare sig de nu tillhöra kroppsarbetarna eller äro anställda på kontor eller dylikt och andra yrkesutövare. Vi vilja göra vad på oss ankommer för att lindra dyrtidens tryck, men vi fordra också att såväl få förståelse hos vederbörande, som ha bestämmanderätten om hand, som även att andra yrkesutövare skola göra vad på dem ankommer för att mildra detta dyrtidstryck.

Jag skall nu icke uppehålla tiden längre, men såsom slutord skulle jag, då herr Fabian Månsson och särskilt herr Thorsson, som bor i det feta Skåne, anse jordbruksyrket var så lönande, vilja rekommendera herrar Månsson och Thorsson — herr Månsson framhöll visserligen, att det för närvarande vore varje människas skyldighet att bortse från det jordiska, men även fullgörandet av våra jordiska åligganden är en plikt — att övergå till modernäringen och bli jordbrukare. Då skulle de säkert få se, att även jordbruket har sina skuggsidor, varom de icke tyckas ha en aning.

Efter det herr talmannen nu återkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Då kristiden började, vidtogs av regeringen vissa åtgärder, som ansågs nödvändiga. Deras nödvändighet har av ingen förnekats. Då tillsattes, som alla veta, i första hand statens livsmedelskommission, och sedan har det kommit en rad andra kommissioner. Dessa kommissioner ha icke skött sig till belåtenhet. De ha blivit pressade från båda sidorna, från såväl konsumenter som producenter. Konsumenterna ha icke velat finna sig i de ändrade förhållandena. — Det tycks, som om konsumenterna alldeles glömde bort, att vi leva i dyrtid. — Och producenterna vilja icke gärna finna sig i att dela med sig åt andra. Kommissionerna ha därför i många avseenden blivit klandrade.

Från många olika håll fick statens livsmedelskommission de två första åren mottaga en massa skrivelser, uti vilka krav och framställningar gjordes. Tydligt var det omöjligt att svara på alla dessa skrivelser, varför desamma tycks hava blivit lagda på hög tills i höstas, då den s. k. rentvagningen kom. Det lämnades då åtskilliga siffror, som enligt min mening voro mycket vilseledande; och det var beklagligt, att de kommo fram på sådant sätt. Herr Thorsson har tagit upp dessa siffror och vill ha dem fastslagna. Jag skall därför något ingå på och bemöta dem.

Till lantmännen sade statens livsmedelskommission: Ni kunna vara nöjda, ty genom de produkter, som under kristiden försålts från lantbruket, har tillkommit en ökad inkomst av 243 miljoner kronor pr räkenskapsår, då däremot de produkter, som lantbrukarna köpt, icke ökat utgifterna med mer än 64 miljoner kronor. Behållningen skulle således ha ökats med ungefär 180 miljoner kronor netto pr räkenskapsår.

Livsmedelskommissionen lät icke sin pressbyrå få några andra siffror än dessa klumpsummor, och allmänheten fick icke veta, huru kalkylen vara gjord, eller huru man kommit till det resultatet. Herr Thorsson har här något ändrat dessa siffror och sagt, att det tillkommer till de 64 miljonerna ytterligare 25 miljoner, som jordbruket haft i merutgift dels för arbetslöner och dels på grund av att jordbrukarne fått lämna ifrån sig kompensationsvarorna.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Men det är ett stort misstag att se saken så, åtminstone som livsmedelskommissionen här gjort. Livsmedelskommissionen säger — dessa siffror äro icke offentliggjorda utan jag har på annat sätt förskaffat mig dem — att bland de försålda varor, som jordbruket fått ökade inkomster på, ingår försålda 450,000 ton brödsäd. Om man besinnar, att enligt statistiken för 1915 uppgick brödsädsproduktionen här i landet till 736,000 ton, utsädet frånräknat, och att den icke jordbrukande befolkningen skulle få dessa 450,000 ton jämte den kvantitet brödsäd som importeras eller ungefär 200,000 ton, d. v. s. tillsammans ungefär 650,000 ton, så skulle jordbrukarne — frånsett utsäde — icke få mer än 286,000 ton till sin egen konsumtion. När man då vet, att de som leva av jordbruk utgöra inemot 50 % av hela landets befolkning, så kan man förstå, att det är stora felräkningar här, eller vad man skall kalla det, som livsmedelskommissionen gjort sig skyldig till. Men ändå är det från auktoritativt håll, som det heter, som svenska folket fått dessa uppgifter.

Jag har nu något berört, huru livsmedelskommissionen kommit till sina höga siffror, då det gäller jordbrukets ökade inkomster. Men för att bevisa, hur kommissionen kommit till så låga merutgifter för jordbruket, vill jag påpeka, att den räknade icke med några andra inköp än av *kraftfoder* och *artificiella gödningsämnen*, var till visserligen herr Thorsson gjort ett litet tillägg. Men det är mycket annat, som jordbrukarne behöva köpa dels för sina egna behov, såsom klädespersedlar m. m., dels redskap och dylikt, som jordbruket i så hög grad är i behov av och som utgöra en stor del av jordbrukets utgifter — den rådande dyrtiden gör sig naturligtvis kännbar även för lantbruket i annat än artificiella gödningsämnen och kraftfoder.

Jag tror därför, att man här bör säga ifrån, att dessa uppgifter äro vilseledande, och jag beklagar, att de kommit fram från det hållet och icke blivit rättade sedan. Ty detta ökar det missförstånd, som beklagligt nog finnes mellan konsumenter och producenter.

Med anledning av havrebeslaget och utfordringsförbudet å potatis har från Stockholm kommit en vänlig uppmaning till hushållningssällskapen, att de i sin ordning skola varna lantmännen att icke i alltför stor utsträckning slakta ned sina djurbesättningar. Jag vill visst icke ifrågasätta annat än att detta är ett välvilligt råd, och flera av hushållningssällskapen ha redan uttalat en sådan offentlig varning till lantmännen. Men man kan väl göra sig den frågan här, huruvida lantmännen böra anse denna varning vara

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.*

(Forts.)

vederhäftig, och man måste fråga sig vad för slags garanti som står bakom denna uppmaning. När jordbrukaren gör upp plan för jordbruksdriften, får han naturligtvis räkna med de faktorer, som han vet äro möjliga. Han räknar på sina egna produkter av jordbruket och därutöver vad som finns att köpa av kraftfoder. Men nu är det så gott som omöjligt att köpa kraftfoder, och utsikterna att det skall bli bättre äro så gott som inga. När då jordbrukaren fått dela med sig av egna kraftfoderförråd, så är det väl icke underligt om han frågar sig: på vad sätt skall jag kunna föda mina djur, och variifrån tanka de, som uppmana mig icke låta slakta djuren att jag skall taga foder? Jordbrukaren, som trodde på statens livsmedelskommission och regeringen, har i stort sett blivit besviken på kraftfoder. Vi veta, att till gengäld för att jordbruket fick underkasta sig att till, under nuvarande förhållanden, låga maximipris avstå sin brödsäd, skulle staten träda emellan och garantera kraftfoder till de och de priserna. Men hur har staten lyckats med detta? Den har nästan alldeles misslyckats. Jag vill icke förebrå någon för detta, ty här ha ju faktorer och omständigheter inverkat, som ingen här i landet kan råda för. Men lantmännen hava blivit besvikna.

Jag tror därför, att lantmännen nu böra tänka själva och icke lyda några uppmaningar från andra håll. Om de nu skulle låta bli att slakta sina djur, hur bleve det då? Även om de kunde behålla dem ännu ett par månader, så kanske de sedan bleve tvungna att slakta dem. Men då är det goda hullet hos djuren och köttet borta, och det är bara skinn och ben kvar. Övriga kvarvarande djur äro säkerligen, då det hållits för stor besättning, även utmagrade och då det tager en rundlig tid, innan man åter kan få magra djur dugliga till produktion, kan det lätt bliva förluster om uppmaningen utan vidare efterföljdes.

Jag vill därför här ha sagt, att jag tror, att man bör taga den där uppmaningen med försiktighet.

På den allra sista tiden ha vi fått en ny s. k. smörreglering. Vi ha ju haft dylika flera gånger förut. Av tidningarna ha vi sett, att det nu skall bli en skillnad i priset på smör, som går genom den s. k. smörregleringen, och priset på smör, som säljes direkt av lantmännen. Huru detta stämmer överens med maximiprislagen, har jag svårt att förstå. I dess 1 § 2 mom. heter det: »Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.» Jag vet icke, med vad rätt det här blivit åsatt ett särskilt pris för smör, som lämnats till regleringen, och ett annat för smör, som av lantmännen säljes direkt till konsumenter eller handlande. Ätminstone synes det mig, som om regeringen här gått vid sidan om den befogenhet, som lagen giver.

Med denna smörreglering vill man framtvinga, att lantmännen skola lämna sina smörkvantiteter till statens smörregleringsbyråer. För att åstadkomma detta ha vederbörande redan förut gjort sig skyldiga till en viss press, ett visst hot emot lantmännen. När på

sin tid det klagades över på många håll, att icke smörregleringsbyråerna fingo tillräckligt med smör, utan det såldes direkt till konsumenterna, så skickades det ut från statens livsmedelskommission till mejerierna en skrivelse, som bl. a. innehöll följande: »Kommissionen vill i detta samband ävenledes framhålla, att när exporten av smör åter kommer att upptagas, de mejerier vilka vid genomförande av den nu föreslagna statliga smörregleringen icke tillmötesgå kommissionens här gjorda framställningar, ej heller kunna påräkna att komma i åtnjutande av exportförmån.» Här hotas det således: Lyd, annars får du ont av det sedan. Det är ju egendomligt att lantmännen skola bli utsatta för ett dylikt hot under dessa tider och i detta fria land, av en av regeringen tillsatt kommission.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellationer.
(Forts.)*

Regleringen är emellertid icke justerad ännu: jag har åtminstone ännu icke fått se den officiella förordningen, utan jag får hålla mig till vad som uppgivits i tidningarna. Enligt dessa meddelanden är det så, att priset å det smör som går genom regleringsbyrån skall i minuthandeln vara 3 kr. 75 öre per kg. och på annat smör 3 kr. 25 öre. Jag vet icke vad anledningen är till detta. Härigenom kommer den enskilde i en sämre ställning än mejerierna och även de större gårdarna, vilka, om de hava ensartad kvalitet också kunna få skicka sitt smör till regleringsbyrån. Men den mindre lantmannen kan icke göra detta på grund av flera omständigheter. Dels äro kostnaderna för frakt till byråerna för stora, och dels är det många, som bo så långt ifrån centra, att de icke kunna lämna sin mjölk till några mejerier. De sälja sitt smör på torgen i samhällen och städer, som de äro vana en eller ett par klimpar i veckan. Då skola dessa, som allra bäst behöva erhålla bra betalt, få nöja sig med 50 öre mindre per kg. än vad som betalas för det andra smöret. Jag tycker, att regeringen här gått litet för långt eller varit litet obetänksam. Jag kan åtminstone icke förstå denna åtgärd, och någon motivering för den har jag icke heller sett. Om det skulle gjorts någon skillnad i priset borde det väl i stället varit omvänt så att den mindre jordbrukaren borde fått taga högsta priset. Att på så sätt sätta tillbaka och liksom straffa en del av landets jordbrukare, kan åtminstone icke jag gilla.

Herr Thorsson var mycket förtörnad över att smöret blivit höjt med 50 öre. Han gjorde en jämförelse mellan prishöjningen på kraftfoder och den på smör samt sade, att kraftfoderpriset icke höjts i samma proportion som smörpriset. Jag skall dock be att få säga herr Thorsson — jag tager nu siffrorna ur minnet — att 1912 och 1913 voro medelsmörnoteringarna 2,16 och 2,09, och i parti skall nu för detta smör priset vara 3 kronor 50 öre per kg. Det är således icke höjt med mer än något över 50 %, under det att kraftfoderpriset — om det nu går att få kraftfoder — höjts med långt mer än 100 %.

Herr Thorsson gav lantmännen ett råd i kraftfoderfrågan och sade: Om lantmännen läte bli att köpa kraftfoder, så vore de obörda av det höga priset och behövde ei beklaga sig häröver. Ja, man kan ju giva herr Thorsson ett råd tillbaka, som jag tycker han

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.*

(Forts.)

borde ha tänkt på: Om folk låte bli att köpa smör, så vore de oberörda av det enligt hans mening höga pris, som nu är satt på smöret.

Lantmännen klandras för att de icke alltid stillatigande lämna från sig sina produkter till statens nämnder och byråer. Ja, lantmännen hysa icke mycket förtroende för dessa efter det sätt, varpå de handhaft de produkter de fått hittills. Det har visat sig, att när dessa produkter, som lantmännen lämnat ifrån sig dels som kompensation och dels till bestämda, låga priser, kommit till städerna, där de varit avsedda att genom livsmedelsnämnderna lämnas till de s. k. behövande, så har i stället resultatet i många fall blivit att mellanhänder, livsmedelsjobbare och ockrare fått tillgodogöra sig stora oskäligen vinster på dessa produkter. Detta ha lantmännen fått åsett. Därför borde man kunna förstå dem, om de äro misstänk-samma och om de ogärna lämna ifrån sig mer än som direkt åläg-ges dem.

Nu har man klandrat regeringen, för att den icke haft några genomgående principer, utan det har varit som det heter en enda röra. Det är nog riktigt, att det förefaller många så. T. ex. maximipriset på havre har blivit ändrat 3 gånger — för att icke säga 4 gånger nu när beslaget kommit — sedan det första gången i september åsattes. Det röjer vankelmod och att det icke varit så noga övertänkt. I flera andra fall har det varit likadant.

Det har skylts på att regeringen skulle tagit för mycken hänsyn till socialisterna, sade herr Thorsson. Ja, man kan misstänka, att så varit förhållandet, ty om det icke har varit några andra principer, som en utomstående kunnat skönja, synes vederbörande alltid ha handlat, som om det endast gällt för dagen, för stunden och som om man icke haft den ringaste tanke på kommande tider. Man kan i korthet säga, att regeringen och alla kommissionerna ha handlat som stundens barn. Därför kan man spåra, att socialisterna haft sitt finger med här också, ty deras »linjer» gå ju ut på att bara tänka på den egna fördelen för tillfället, utan hänsyn till andra näringar och samhällsgrupper eller kommande tider.

Herr Thorsson sade också, att om regeringen något mera hade lyssnat till socialisternas råd, så hade det varit annorlunda här i landet än det nu förhåller sig. Och samtidigt tyckte han, att vi fingo alltför små brödransoner. Jag tror, att man kan instämma med herr Thorsson däri, att då hade det varit annorlunda än nu. Men då hade säkerligen icke brödransonerna blivit så stora som de nu äro. Vid andra tillfällen, då det här i riksdagen varit fråga om att stödja lantbruket eller stödja spannmålsodlingen, då har alltid från herr Thors-sons håll förmenats, att vi i stället skulle stödja oss på import av brödsåd. Men hur skulle det varit här nu om socialisterna i det avseendet hade fått driva igenom, vad de förut alltid förfäktat? Hur hade det då blivit med brödransonerna, som nu äro så små? Det kan väl herr Thorsson själv räkna ut utan hjälp.

Herr statsrådet har något erinrat om vad som behöver göras, och han har väl fått och får dagligen många råd, men jag vill ändå säga

något om detta. Jag tror icke så mycket på minimipriserna och icke heller på värrågodlingen. Däremot kan ju värveteodlingen ha sin betydelse. Men mest tror jag, att vi skola lita till kornodlingen, då det gäller att göra någonting med det snaraste. Det är många, som icke äro vana att äta kornbröd, men det går nog bra, och om vi tänka på att öka odlingen av korn, så tror jag, att vi skulle vara tryggade för kommande år beträffande brödsäd. För en lantbrukare och hans odling är osäkerheten det värsta. Men har han förhoppning att få ersättning för sina produkter, då veta vi, att han med energi och stort intresse, kan genom nedläggande av utgifter och arbete tvinga jorden att giva betydligt mer, än om han är loj och slö och icke har någon tro på att det arbete och de kostnader han nedlägger skola betala sig. Om denna osäkerhet komme bort, så att jordbrukaren kunde — så som han själv räknar — få utsikt till ersättning för sitt arbete och sina produkter, då vore icke litet vunnet. Därför vågar jag här säga till regeringen eller den det vederbör, att kunde man få bort osäkerheten för lantmännen, kunde de garanteras att få ersättning i förhållande till produktionskostnaderna för deras produkter, eller om maximipris nödvändigt skola bestämmas, regeringen nu garanterade, att dessa i varje fall icke skulle sättas lägre än så och så mycket, då tror jag, att icke så litet skulle vara vunnet och att vi icke behöfde se framtiden an så oroligt som många göra.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation.
(Forts.)*

Herr Persson i Norrköping: Jag har icke haft orsak att prisa denna regerings livsmedelspolitik sedan krigets början, men det ber jag dock få säga, att den har ett väsentligt högre pris än den livsmedelspolitik, som antagligen skulle bli den gällande här i landet, därest den siste ärade talaren och hans mening-fränder sutte vid styret och regerade här i riket. Ty något mera krasst och egoistiskt intresse än det han för sin del ansett sig böra framföra i kammaren på ett sätt som närmast påminner om ett bygräl, får man nog leta efter. Och de siffror han rörde sig med äro det mest vidunderliga blufförsök man kan tänka sig, då han exempelvis talar om att smörpriset stigit med 50 %, under det att kraftfoderpriset stigit med 100 %, och därav låter framskymta som sin mening, att det vore berättigat, om smörpriset steg med lika många procent som kraftfoderpriset. Men man skall ju besinna, att det är icke endast det inköpta kraftfodret som producerar mjölken utan även hemmafodret, och kraftfodrets insats i mjölkproduktionen är visst icke av den storlagna art, att den motiverar, att prishöjningen på mjölk procentiskt sett blir lika stor som prishöjningen på kraftfoder.

Han talade också om jordbrukarnes brödsädskonsumtion. Jag tror han sade, att den jordbrukande befolkningen utgör omkring 50 % av landets befolkning, och han förmenade, att hela denna jordbruksbefolkning äro spannmålsodlare. Det är ju långt ifrån riktigt, utan en stor del av denna jordbruksbefolkning odla icke någon spannmål, och liksom industriarbetare och befolkningen i städerna i allmänhet få de köpa sitt behov av brödsäd. Av denna

Fortsatt debatt
i anl. av svar
& interpellationer.
(Forts.)

jordbruksbefolkning tillhör endast, om icke en ringa del så dock icke så hög procent, spannmålsodlarnes kategori.

Emellertid skall jag icke fästa mig vid hela hans argumentation emot socialdemokraternas politik, ty den lärer nog i framtiden reda sig alla herr Anderssons i Grimbo domar till trots — de äro för resten icke värda att fästa sig vid.

Varför jag begärt ordet vid detta tillfälle är för att giva uttryck åt min beklämning över livsmedelsfrågans behandling här i riket under den tid som har varit. Jag erinrar herrarna om de fruktlösa försök, som gjorts och som t. o. m. jag i min ringa mån sökt stödja, för att få intresset upp för livsmedelsfrågan redan vid 1915 års riksdag. Men man bemöttes då av regeringsmedlemmar med en massa sakliga argument syftande till att ådagalägga, huru som man ännu icke behövde tillgripa så värst omfattande åtgärder, därför att ställningen var relativt ljus, och även i denna kammare vunno de bekymmer, som man då uttalade, bra liten anklang från kammarmajoritetens sida.

Så gick ett år. Den som känner till det vet, att svälten började bli uppenbar bland industriebefolkningen i synnerhet i städerna, där man förut levde i ett tillstånd, som blott lämnade möjlighet till det allra nödortoftigaste uppehälle. Man klagade vid 1916 års riksdag från det hall jag tillhör, och själv frambar jag en motion samt sökte även genom att reservera mig göra så mycket som möjligt. Det gällde att få bestämmelser i den nya maximiprislagen, varigenom man skulle få ett mera organiserat system i hela denna livsmedelspolitik, bland annat genom att giva de lokala livsmedelsnämnderna i rikets olika delar större rörelsefrihet, större stadga, större förtroende och mera kontroll, så att de verkligen utförde allt som kunde utföras. Ty det är på dem det så mycket beror, då det gäller att förhindra mellanhändernas fördyring av varorna. Det förslaget avslogs, och nu i dag, sedan man kommit till bankrutt i frågan, klagar man över att dessa livsmedelsnämnder icke ens äro så pass fast organiserade, att de kunna erhålla förtroendet att försälja mjöl till konsumenterna till billigt pris.

Det hade varit lyckligt, om man redan vid krisens början eller så snart man såg, att den skulle bli långvarig, försökt få en särskild, enhetligt arbetande klar livsmedelsorganisation till stånd och icke fördelat arbetet på den mängd av kommissioner, som det nu varit och vilkas samarbete icke har varit tillräckligt för att med förutseende kunna planlägga de åtgärder, som bort vidtagas. Och det hade därjämte varit lyckligt, om man redan vid krisens början eller så snart man såg, att den skulle bli långvarig, hade sökt få till stånd ett intimt samarbete mellan denna ledning för det hela och de olika institutionerna fast organiserade med bestämda instruktioner och med god tillsyn över hela landet. Men den dag som i dag är befinner sig hela denna organisation i ett enda kaos. På en och annan plats ha visserligen livsmedelsnämnderna gjort rätt mycket, men på det stora flertalet platser ha de misskött sin uppgift, dels genom underlåtenhetssynder och dels genom ren lik-

giltighet, på ett sådant sätt, att de varit till föga gagn. Jag vill i detta sammanhang säga, att jag nu icke talar på grund av någon dalig erfarenhet från den stad jag tillhör, ty livsmedelsnämnden där har under denna tid skött sig så bra, som det under för handen varande omständigheter gärna är tänkbart, och hade nämnderna litet var stans skött sig lika bra så hade förhållandena helt säkert varit annorlunda än de nu äro.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)*

Sedan nu regeringen på grund av brödsädesbristen nödgats vidtaga atskilliga åtgärder, dels ransonering och dels beslagläggande av brödsäden och brödvarorna, för att vi icke fram på sommaren eller på hösten skulle få lida fullständig svält, då blir man intresserad i olika samhällslager för livsmedelsfrågan, vilket intresse dock icke yppar sig bättre här i kammaren än att, när saken är uppe till behandling, öfvervares debatten av endast ett par dussin personer, allt under det befolkningen svälter ute i landet.

Herr Ander son i Grimbo anförde bland andra saker, som blivit dyra för jordbrukarna, att klädespersedlarna ökats i pris. För de fattiga industriarbetarna är det hoppet faret att kunna skaffa sig några kläder i dessa tider. De stora familjerna kunna icke balla svälten borta, långt mindre skaffa sig några klädespersedlar. För öfrigt ber jag att få tillägga, att herr Andersson i Grimbo hade rätt därutiinnan, att vad beträffar priset på kläder och priset på alla industrialster, har från regeringens sida och från de maktägande myndigheternas sida knappast något alls vidtagits för att hindra den alldeles oskäligen förhöjning, som under dessa två år pålagts just dessa nödvändighetsvaror, som ligga utom det direkta brödbehovet för dagen.

Vad skall man göra nu? Ja, nu synes intresset huvudsakligen böra rikta sig på att uppehålla livet, att se till, att vi icke komma till den rena svälten, ty åtgärder för att hindra prisförhöjning har man naturligtvis icke något hopp om för närvarande, utan prisen höjas i allt högre grad undan för undan. Jag kan icke underlåta att nämna, hurusom det kändes litet underligt, när greve Hamilton å sin sida deklarerade sin mänhet om att söka hjälpa dem, som lida hårdast under dyrtiden. Jag ber att få erinra herrarna om det förslag, som vi väckte vid förra årets riksdag, att man av de stora krigskonjunkturvinsterna skulle taga ut 20 miljoner kronor för att söka underlätta möjligheten för det fattigaste folket att existera. Med vilken tveksamhet behandlade man icke detta förslag, som var rättfärdigt och nödtvunget att genomföras. Man fick fattiga 5 miljoner kronor, men man omgärdade detta anslag med sådana villkor, att man borde på förhand hava kunnat inse, att icke ens dessa 5 miljoner skulle kunna tagas ut. Kommunernas egna medel räckte icke till, på grund av deras oerhörda utgifter under dyrtiden, att fylla ut ett belopp, motsvarande det man kunde få av statsmedel, med resultat att icke ens vad riksdagen beviljat kunde komma de fattiga till godo. Det är riksdagens majoritet, som har ansvaret för denna politik, och det ansvaret kommer denna majoritet icke ifrån. Vi få nu se, när

Fortsatt debatt i anl. av svar å interpellationer.
(Forts.)

förslag kommer i år att vidtaga liknande åtgärder för att lindra svälten, i den mån den kan lindras, hur pass villig man är att göra något. Det är riksdagens majoritet, som i detta fall kan handla, men när denna riksdagens majoritet icke känner den upprörande nöd, som råder på ett stort antal platser i landet blir det helt visst endast en halvmesyr med dessa åtgärder, som man dock skulle kunna vidtaga utan att behöva fråga regeringen till råds.

Ehuru det är tröstlöst att debattera denna sak — det är för övrigt alltid tröstlöst i den svenska riksdagen med alla interpellationsdebatter, emedan man icke kan komma till något uttalande, beroende på den parlamentariska ordningen — har jag dock velat giva uttryck åt dessa mina känslor ock synpunkter, vilka trängt sig på mig genom min vistelse i en av rikets städer, där det existerar ett proletariat, mera nedtryckt än i någon annan stad i hela riket. När fattigdomen där är så stor, att 10 % av befolkningen har fattigunderstöd under normala tider, hur tro herrarna, att det skall vara för närvarande?

Herrarna skola icke tro, att den klass, vars talan jag här för, hur fattig den än är, går på sådana linjer, att den skulle missunna småbrukarklassen att få bättre betalt för sina varor, ty man vet, att även dessa behöver köpa en del artiklar, som stigit i pris. När vi tala om producenterne, är det icke tal om småbrukarna, som knappast hava något att sälja och som föra en tillvaro, som icke är bättre än industriarbetarnas i dessa tider. Men de stora krigskonjunkturvinsterna — det var ju med den gladaste överraskning, som man från herr finansministern vid riksdagens början hörde konstateras, att konjunkturskatten lämnat över 100 % mera, än man hade beräknat — dessa vinster visa, hurusom förhållandena hava gestaltat sig på ett olyckligt sätt här i landet under denna kris. Dessa komma att efterlämna djupa och starka spår hos landets befolkning och dessa spår leda icke till, att man blir mera belåten med den styrelse, som varit under kris-tiden.

Jag har intet vidare att tillägga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke förlänga debatten. Även om det kunde vara frestande att bemöta en del uttalanden, anser jag, att då de ligga utanför interpellationens område, jag icke bör göra det då det kan föra diskussionen allt för vitt.

Det var emellertid några uttryck i den siste talarens anförande, som giva mig anledning att lämna några direkta upplysningar. Han talade om utsvaltning. Jag vill icke disputeras med honom angående dyrtiden, och jag vill icke med ett ord säga emot honom därutinnan, att icke många stora kategorier av vårt folk hava det svårt under dessa dyrtider, men det finnes några fakta, som här böra frambållas, då de säkerligen ställa hans svartmålning i något ljusare belysning.

Genom livsmedelskommissionen har införskaffats klippfisk, som man oaktat utbjudande till livsmedelsnämnderna icke kunnat bli av med. Det finnes därav ett lager på icke mindre än 611,877 kg. Vidare har man kvar ett lager på 8,486 tunnor salt makrill, som rent ut sagt ingen vill hava, samt vidare ett lager av 61,975 tunnor islandssill, som tyckes vara lika svåra att få köpare till. Detta är rätt egendomligt. Om det verkligen skulle vara sådan brist på livsmedel, borde det väl vara lätt att bli av med dessa lager av sill, makrill och klippfisk, även om de, makrillen och klippfisken, icke höra till de vanligaste födoämnen hos oss. Jag har ifrågasatt, om man icke skulle kunna tänka sig, att de norrländska skogsarbetarna skulle vilja köpa av den saltade makrillen, som är både dryg och hållbar, men man har svarat, att de icke äro vana vid den och icke tycka särskilt om den. Under sådana förhållanden, synes det mig vara väl starkt att tala om utsvaltning.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation-
tioner.
(Forts.)*

Huru nedslående man än tycker, att situationen på grund av dyrtiden är, finnes det dock ljuspunkter. Jag haller mig ganska noga underrättad om fattigvårdsförhållandena, och det är ganska anmärkningsvärt, att antingen jag vänder mig till de officiella myndigheterna eller till de personer, diakonissor och andra, som mera enskilt hava att göra med fattigvården här i landet eller jag vänder mig till frälsningsarméns slumverksamhet, så har ingen av alla dessa kunnat konstatera någon större tillströmning till fattigvården än vanligt. Hur det kan komma sig, vågar jag mig icke på att gissa, men dessa personers uppgifter, som jag icke har anledning att betvivla, giver vid handen, att så är förhållandet. Det är dock en liten ljuspunkt i bekymren, att icke den direkta fattigvården behöver anlitas mer än vanligt.

Herr Karlsson i Mo: Herr talman, mina herrar! Ehuru tiden är långt framskriden, kan jag icke underlåta att påpeka ett missförhållande, som enligt mitt förmenande icke blivit tillräckligt vidrört.

Det sista beslaget vari även ingick förbud mot utfodring med potatis, har i våra norrländska bygder, som jag närmast känner till, åstadkommit mycket stora svårigheter. Vi ha ju ej där någon större svinskötsel att tala om, jämfört med södra Sverige, men i alla fall rätt betydlig och baserad just på potatisodling. Men så kom förbudet. Kornet, vårt egentliga huvudsäde, var taget förut. Havren mögnade ej under föregående sommar, och andra lämpliga fodermedel finnas ej att köpa. Nu återstår ej något annat för lantmännen än att nedslakta grisarna, såvida ej rättelse kan ske i den allra närmaste framtiden. Framför allt lär det väl ej vara att tänka på att lägga på flera, ett förhållande som kommer att straffa sig i en mycket snar framtid. Jordbruksministern har i det interpellationssvar som han avgav här i kammaren på fredagen skrivit ihop en matsedel eller utfodringslista för svin. Den upp-
togs bland annat till människoföda olämplig potatis ävensom småpotatis. Enligt vad jag känner brukar det gå så till, att småpo-

Fortsatt debatt i anl. av svar å interpellationer.
 tatisen utsorteras redan på hösten för att alldeles omedelbart användas till utfodring. Så den finns nu ej att tillgå. Här råder ett stort missförhållande, som fortast möjligt bör rättas.

(Forts.)

Och i detta sammanhang beder jag därför att få ta fasta på det löfte, som herr jordbruksministern i dag givit angående lättnader i utfodringsförbudet och detta särskilt i vad det gäller potatis. Annars har man här att räkna med skador och förluster i mycket stor omfattning, vilket jag nu har velat påvisa.

Herr Palmstierna: Herr talman! I anledning av det sista uttalande herr jordbruksministern fällde ber jag att till protokollet få antecknat några ord.

Beträffande sillen tror jag kunna säga, att det är en tillfällig stockning på marknaden. Till all lycka har livsmedelskommissionen tagit in mycket sill, och vi hava också här i Stockholm fått in sill i sådan myckenhet, att det icke går att få avsättning i marknaden genast för alltsammans. Det är detta som i själva verket får betraktas såsom karaktéristiskt för det nuvarande läget. Också har statens livsmedelskommission liksom Stockholms livsmedelsnämnd sänkt priset.

Vad så beträffar fattigvården har herr jordbruksministern i själva verket rätt i att det visar sig, att rena understödstagare hava vi i stadssamhällena i kanske mindre utsträckning än tillförene, som jag också för övrigt tror att förhållandet är på landsbygden. Härvidlag inverkar dock flera faktorer. Här inverkar bl. a. folkpensioneringen, som vi till all lycka fått. Numera kan man icke på samma sätt som förut taga fattigvården till mätare för nöden inom samhällena. Dessutom vill jag alldeles bestämt hävda, att det är en annan situation nu, än vi någonsin tidigare upplevat, därför att vi hava dyrtid och förfärliga tider för småfolket men icke någon arbetslöshet, och det är just arbetslösheten som är frånsidan av problemet, när det gäller fattigvården i allmänhet. Nu gäller det en helt annan kategori, löntagarna, de ärekära, stolta människorna, som icke gå till fattigvården och som under bekymmer och umbäranden göra allt vad de kunna för att hålla sitt tillsammans. Denna kategori människor är det, som nu lider alldeles fruktansvärt. Men det kan icke preciseras i siffror. Jag tror därför, att det är alldeles nödvändigt, att man säger detta, så att det icke genom herr jordbruksministerns yttrande att det finnes ljuspunkter, sprides ett sådant skimmer över situationen, att kammaren tror, att det är ganska bra beställt. Långt därifrån. Vi som arbeta med detta och känna den nöd som råder, vi veta, att vi befinna oss i en situation, som vi aldrig förut här i Sverige upplevat.

Herr Thorsson: Jag vill blott säga ett par ord med anledning av herr Anderssons i Grimbo tolkning av de siffror som jag här anför. Det kan icke falla mig in att framträda som advokat för livsmedelskommissionens sätt att göra sina beräkningar. Kom-

missionen får själv svara för innebörden av sina siffror. Jag tror dock icke, att herr Andersson i Grimbo är en så stor statistiker, att hans siffror kunna göra anspråk på vitsord framför de siffror som äro framlagda av livsmedelskommissionen. När Kungl. Maj:t begär en utredning hos en offentlig myndighet, i vilken *lantmännens riksförbunds ordförande sitter som ordförande*, får man väl förutsätta, att det icke släppes ut siffror, som äro så rosenrasande som herr Andersson i Grimbo sökte göra dem till.

*Fortsatt debatt
i anl. av svar
å interpellation.
(Forts.)*

När nu vidare både herr Andersson i Grimbo och herr Johansson i Brånalt sökt göra gällande, att mitt uppträdande här varit dikterat av illvilja mot lantbrukarna, så vill jag bestämt protestera. Jag måste naturligtvis säga, vad mitt samvete bjuder mig. Om jag tycker, att lantbrukarna se för ensidigt på denna fråga, kan jag naturligtvis icke ge mig in på att understryka denna deras ensidiga syn på tingen.

Det är fullständigt felaktigt, när herr Andersson i Grimbo sökte föra fram den meningen, att jag skulle hava ropat på import av spannmål för att trycka ned priserna på säd. Jag är principieellt frihandlare, men denna min principiella frihandelsåskådning kan icke förleda mig till att vilja biträda en tullagstiftning, som skulle ställa lantbruket i en orättvisare ställning än de övriga näringarna i landet. Därför håller jag före, att det skall vara en rättvis avvägning i detta stycke. Emellertid skulle det föra för långt att gå in på fortsatt debatt i detta spörsmål, och då jag tror, att vi kunna komma att få byta tankar i detta ämne vid behandling av andra ärenden, som förekomma under riksdagens lopp, skall jag nu icke vidare upptaga kammarens tid.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 17—28, bevillningsutskottets betänkanden nr 6 och 7, bankoutskottets memorial nr 11, lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 6.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedde att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 24 februari 1917.

Anmälades att vaktmästaren hos kammaren Erik Andersson inkallats till tjänstgöring för rikets försvar för tiden till och med den 3 nästkommande april.

Herrar deputerade beslöto i anledning härav antaga C. G.

Rihlén att vara vaktmästare hos kammaren från och med innevarande dag tillsvidare under den tid Andersson vore av nämnda anledning förhindrad att bestrida sin vaktmästarebefattning.

Som ovan

In fidem
Per Cronvall.

§ 7.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 24, till Konungen, i anledning av justitieombudsmannens framställning till riksdagen angående ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ i lagen den 14 september 1906 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial, nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beredande av medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Herr talmannen meddelade, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensam votering angående det i statsutskottets denna dag bordlagda memorial nr 29 omförmälda ärende komme att, därest den i berörda memorial föreslagna voteringspropositionen bleve av kamrarna godkänd, anställas lördagen den 3 nästkommande mars.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Tamm</i>	under den 28 febr.,	
» <i>Jönsson</i> i Slätåker	» 2 dagar fr. o. m. den	1 mars,
» <i>Odqvist</i>	» 2 » » »	28 febr.,
» <i>Rydén</i> i Malmö	» 4 » » »	27 » och
» <i>Olofsson</i> i Ävik	» 3 » » »	28 » .

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 7,25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.